
International Institute of Political Science
of Masaryk University

Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity

*Igor Blahušiak, Eva Dóšová, Dominik Hutečka, Ondřej
Málek*

Euroústava v českém politickém diskursu

Working Paper č. 27

Příspěvek byl vypracován v rámci předmětu *Analýza policy* katedry mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, podzimní semestr 2007.

Brno 2008

Abstract: Our working paper describes and analyses the policy debate on the Draft Treaty Establishing Constitution for Europe in the Czech republic. After detailed analysis of actors, both institutional and political, we turn our attention to the issues of application of theories of arena analysis and policy cycles. We conclude that policy debate in the Czech republic on this issue was characterized by substantial reductions – in the number of actors, leaving only three of them relevant, and also in its substance, focusing almost solely on issue of the transfer of competencies and the final design of the ratification process in the country. Since the issue was perceived as very technical, complex and complicated, civic society and general public showed lack of interest. Public opinion was unstable and easily influenced by both domestic and international political debate.

Keywords: Treaty Establishing the Constitution for Europe – decision-making process - ratification process - Czech Republic – political actors – political arenas – policy cycle – political parties — state institutions - media - public opinion – civic society – European Union

1. Úvod

V České republice proběhla o otázce přijetí a ratifikace Smlouvy zakládající ústavu pro Evropu¹ poměrně živá diskuze. Na první pohled se tato diskuze může zdát velice rozmanitou a zasahující celou českou společnost. Jak tato diskuze opravdu probíhala, jací aktéři v ní vystupovali, a kteří z nich byly relevantní, to jsou jen některé z otázek, které se pokusí zodpovědět naše práce. Práce mapuje období od poloviny roku 2002, kdy diskuze v České republice (ČR) začala, až do poloviny roku 2006, kdy došlo k jejímu utlumení.²

V práci jsme zvolili pohled prostřednictvím aktérů politického systému, neboť právě tento pohled nám podle našeho názoru umožňuje uchopit a strukturovat tuto poměrně složitou problematiku nejvhodnějším způsobem. V úvodních subkapitolách práce se tedy budeme věnovat vybraným aktérům politického systému. Nejdříve prozkoumáme postoj politických stran zastoupených v Parlamentě ČR, následně bude popsán a analyzován také přístup relevantních stran neparlamentních. Dále bude prozkoumána role Vlády ČR a Prezidenta ČR v celé diskuzi a nebude opomenutý ani Ústavní soud ČR a jeho kontribuce do diskuze o analyzované otázce. Pak se naše práce zaměří na zkoumání okolí politického systému – média, veřejné mínění, jako i reflexi politiky v občanské společnosti. Formou exkurzu bude krátce popsána také role aktérů

¹ Dále také nazývanou vžitým pojmem euroústava anebo označovanou jako *Ústava*.

² Zároveň, rok 2006 je zvolen s ohledem na přehlednost práce, protože v tomto roku došlo k výměně vlády.

operujících na nadnárodní úrovni. Následně budou na prezentované poznatky aplikovány teorie politických arén a politického cyklu. V závěru práce pak shrneme všechny závěry našeho výzkumu a zhodnotíme celkovou povahu diskursu o euroústavě v České republice.

2. Politické strany zastoupeny v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR

Namísto popisování role Parlamentu ČR v procesu schvalování euroústavy v ČR se soustředíme na popis postojů politických stran zastoupených v tomto orgánu. Dovolíme si však poznamenat, že celkově je možno vystopovat výraznější zájem o tuto problematiku ze strany Senátu než ze strany Poslanecké sněmovny, jako instituce. To dokládá např. vytvoření tzv. Národního fóra,³ které bylo zaštitěno právě Senátem a ne Poslaneckou sněmovnou. Jednou z příčin tohoto stavu byla pravděpodobně redukce počtu aktérů debaty o euroústavě v ČR na ČSSD, ODS a presidenta, kteří zastínili ostatní aktéry, včetně Poslanecké sněmovny. Senát, ve kterém politická příslušnost není tak akcentována, proto mohl převážit nad Sněmovnou.

Jelikož však aktivity Senátu spočívali zejména v organizování setkání Národního fóra, kterého činnost je popsána v subkapitole věnované občanské společnosti, volíme výše popsaný přístup a budeme se v naší práci zaměřovat na postoje jednotlivých politických stran a ne Parlamentu jako instituce.

Nejdříve tedy prozkoumáme vztah stran vládních, tedy České strany sociálně demokratické (ČSSD), Křesťansko-demokratické unie – Československé strany lidové (KDU-ČSL) a Unie svobody – Demokratické unie (US-DEU), k dané otázce. Následně bude zařazeno pojednání o postoji stran opozičních, tedy Občanské demokratické strany (ODS) a Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM). Neopomeneme ani relevantní strany mimoparlamentní, pojednání o kterých však bude zařazeno v rámci samostatné subkapitoly práce.

2.1 Vládní strany

2.1.1 ČSSD

ČSSD byla v době debaty o euroústavě hlavní silou vládní koalice. V koaliční vládě se vystřídali tři sociálně-demokratičtí premiérové, Vladimír Špidla, Stanislav Gross a Jiří Paroubek. Po celou tuto

³ Viz níže.

dobu byl postoj ČSSD k euroústavě poměrně koherentní. Sociální demokracie vystupovala jako významná zastánkyně přijetí Ústavy, což se, jak bude ještě dokumentováno v dalších subkapitolách práce, do značné míry odrazilo i ve vládní politice.

V březnu 2005 označila ČSSD za klíčový úkol koaliční vlády v daném volebním období přijetí Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Paroubkova vláda, která vznikla v první polovině roku 2005, se důrazně hlásila k označení *proevropská*, čím jednoznačně definovala i své hlavní úkoly v oblasti zahraniční politiky v období do řádných parlamentních voleb. Nejnáléhavější bylo v tomto směru nepochybně přijetí Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Premiér Paroubek prohlásil, že přijetí tohoto dokumentu vnímá nejen jako odpovědnost celé vlády, ale také jako svou osobní odpovědnost. Potvrdil osobní angažování v informační kampani, která bude předcházet hlasování o Ústavní smlouvě. Svá slova o vysokém nasazení v tématu euroústavy doložil ve chvíli, kdy se přímo ve Francii aktivně zapojil spolu s dalšími evropskými levicovými politiky do kampaně francouzských socialistů za přijetí Ústavy.⁴

Sociální demokracie předložila občanům Ústavu jako krok k zachování evropského sociálního modelu. EU by podle představitelů strany neměla být tvořena jen jednotným trhem, ale také zajišťovat sociální spravedlnost, rovnost a solidaritu a sociální práva. Evropská ústava byla totiž podle premiéra Paroubka smlouvou, která naplňuje základní sociální hodnoty, jako je plná zaměstnanost, sociálně tržní ekonomika, boj se všemi formami diskriminace a sociální spravedlnost. ČSSD předkládala Ústavu občanům také jako dokument nezbytný k udržení a případnému posílení pozice ČR v EU.

Významnou otázkou byla podoba schvalování Ústavy v České republice.⁵ Ačkoliv bylo stále nejasné, jaká varianta bude zvolena, ČSSD se vyslovila poměrně jasně pro referendum. V Rezoluci XXXII. sjezdu strany se dočteme, že členové ČSSD podporují uspořádání referenda

⁴ Tato hromadná intervence zahraničních politiků ve Francii byla reakcí na skutečnost, že více jak polovina voličů socialistů, ale i členů strany, se vyslovuje proti, ačkoliv se předseda francouzské sociálně demokratické strany vyslovil pro přijetí smlouvy. Paroubek přijel do Francie agitovat i přes fakt, že ve Francii v té době vládla pravicová vláda, takže podpora socialistům byla v řadě případů vykládána jako podpora francouzské vlády a nebyla vztahována k stanovisku francouzské sociální demokracie. Viz: Košťál, K. *ČSSD radí francouzským občanům*. Dostupné z <http://www.blisty.cz/art/23440.html>, cit. 29. 11. 2007.

⁵ Viz níže.

ke Smlouvě o Ústavě pro Evropu a vyzývají občany České republiky, aby ji v tomto referendu svým hlasem podpořili.⁶

V červnu 2005 se i přes rozdílný postoj k Ústavě shodly špičky ČSSD a KSČM na schvalování pomocí referenda. Obě strany vnímaly formu referenda jako vhodnou, pro takto významný dokument.

Další otázkou, kterou socialisté řešili, byla podoba kampaně. Opět v Rezoluci XXXII. sjezdu se dočteme, že sociální demokraté podporují otevřený dialog s občany České republiky, aby se seznámili se Smlouvou o Ústavě pro Evropu a mohli tak „*odpovědně posoudit argumenty odpůrců evropské ústavní smlouvy a důsledky, které by takováto politika pro ČR měla – nejistotu, izolaci v Unii se všemi z toho plynoucími důsledky pro budoucnost ČR a jejich občanů.*“⁷ Tento závěr je ovšem paradoxně v rozporu s řešením podoby vládní kampaně pro Ústavu. Její podoba byla právě díky premiérovi Paroubkovi nastavena čistě jako proústavní, s tím, že odpůrci nedostanou žádné vládní prostředky pro vyjádření svých názorů.

Shrnuto, postoj ČSSD byl ve vztahu k Ústavě poměrně stabilní. Strana se vyjádřila pro Ústavu a její přijetí chtěla svěřit referendu. Především v roce 2005 byla patrná neustále stejná prohlášení, stejné argumenty, mnohdy doslova opisované z předchozích prohlášení, pouze se měnil představitel strany, který dané myšlenky prezentoval.

Zajímavý je vývoj uchopení tohoto tématu jednotlivými sociálnědemokratickými premiéry. Vladimír Špidla téma Ústavy nijak zásadně neprezentoval a v době, kdy byl v čele vlády, Ústava nebyla nijak významným politickým tématem, debata se odehrávala především v odborných kruzích. Naproti tomu Stanislav Gross již téma Ústavy akcentoval výrazněji. Rozhodl se učinit z přijetí euroústavy jeden z pilířů svojí „společenské smlouvy s občany“. Především pak nástup Jířího Paroubka do čela vlády byl silným impulzem pro použití tématu Ústavy a také referenda jako významného politického tématu, na kterém se odehrával střet dvou nejvýznamnějších stran politického systému ČR a také názorová diskuse ČSSD s prezidentem Václavem Klausem. Jak bude ilustrováno níže, postupem času se politická debata o Ústavě začala odehrávat fakticky jen mezi těmito třemi aktéři.

⁶ *Rezoluce XXXII. sjezdu ČSSD ke Smlouvě o Ústavě pro Evropu.* Dostupné z <http://www.cssd.cz/dokumenty/archiv/archiv-2005/xxxii-sjezd-cssd/rezoluce/rezoluce-ke-smlouve-o-ustave-pro-evropu.html>, cit. 20. 11. 2007.

⁷ Tamtéž.

2.1.2 KDU-ČSL

KDU-ČSL byla od počátku nakloněna myšlence evropské ústavy, jako tmelícího dokumentu integračního procesu. Avšak, ze tří koaličních stran byla právě KDU-ČSL nejvíce nespokojena s danou podobou Ústavy, ačkoliv její výslednou podobu nakonec podpořila. V první řadě navrhovala upravení preambule Ústavy doplněním odkazu na křesťansko-židovské kořeny a odkaz na Boží autoritu. Požadovala upřesnění kompetencí Unie ve vztahu k národním státům, předsednictví formou týmového vedení 3-4 států. Také definice zákazu diskriminace a definice rodiny podle Charty základních práv EU straně nevyhovovala, vzhledem ke křesťanské nauce. Proto se vyslovili pro převedení Charty pouze do formy protokolu, a tedy její vyčlenění ze samotného textu Ústavy. V neposlední řadě se KDU-ČSL vyslovila proti významnému omezení jednomyslného hlasování v Radě ministrů v zásadních otázkách.

I přes řadu kritických poznámek strana nakonec podpořila přijetí Ústavy a souhlasila s podobou vládní politiky v této oblasti. Ovšem po francouzském ne, se opět projevil opatrnější postoj k Ústavě. Na rozdíl od ČSSD, které byla zastáncem pokračování ratifikace i po tomto významném ne, KDU-ČSL to považovala za závažnou komplikaci. Navrhla tedy pozastavit kampaň a přenechat pokračování započatého procesu na rozhodnutí politických špiček. Zároveň se strana postavila proti poměrně jednostrannému postoji, který se snažil prosadit premiér Jiří Paroubek, a označila některé jeho kroky za neodpovídající výsledku koaličních dohod.⁸

Co se týče formy přijímání, byla strana již zdrženlivější. Její opatrný přístup k Ústavě se zde plně projevil. Spojení referenda a parlamentními volbami vnímala jako hrozbu pro její volební výsledek. Strana si byla vědoma faktu, že nejen mezi jejími voliči, ale i mezi členy je poměrně početná skupina odpůrců Ústavy. Proto zaznívaly ze strany KDU-ČSL požadavky jen na opatrné podporování stávající podoby Ústavy ve vládní kampani.

2.1.3 US-DEU

Unie svobody – Demokratická unie, která byla nejmenším koaličním partnerem, se dlouhodobě vyslovovala pro rozsáhlejší evropskou integraci v jejích různých podobách. Základními tématy ve vztahu k EU jsou odstranění demokratického deficitu, posílení role Evropského parlamentu, jako

⁸ Odmítla ovšem myšlenku, že euroústava je tímto mrtvá. Mělo dojít k přehodnocení kampaně, ve snaze najít řešení, jak se vyrovnat s nastanuvší krizí.

přímo voleného prostředníka občanů Unie s Bruslem, posílení jednotného trhu, atd. Ve volebním programu roku 2005 akcentovala podporu ratifikace Evropské ústavní smlouvy. Tento dokument označila jako jeden z nejvýznamnějších evropských dokumentů, který přiblíží rozhodování v EU občanům a má pomoci naplnit cíle, které strana od Unie očekává.⁹

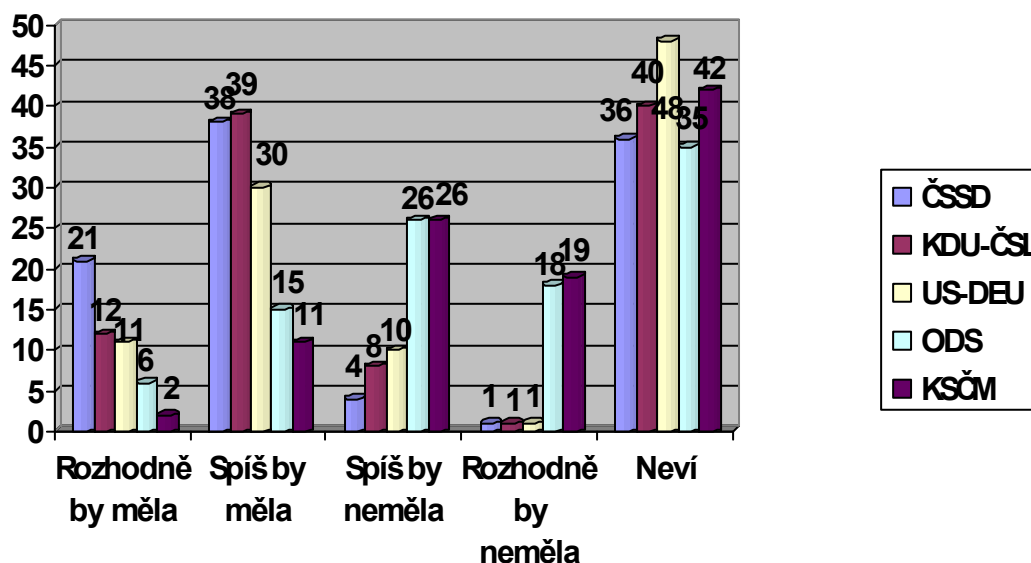
V kampani před volbami v roce 2006 se stala evropská ústava jedním z hlavních bodů volebního programu US-DEU. Jeden z reklamních billboardů hlásal „ANO! Pro Evropskou ústavu“. Unie svobody představila euroústavu jako dokument, který má mimo jiné zajistit českým občanům garanci práv a svobod, volný pohyb čtyř, apod. Evropská Unie a spolu s ní i evropská ústava se tedy stala pro US-DEU symbolem v profilování se strany v českém politickém spektru.

Na druhou stranu je nutné ovšem konstatovat, že její aktivita ve veřejné a politické diskusi na toto téma byla poměrně chabá. S výjimkou několika oficiálních vyjádření, nevystupovala strana v této otázce nijak aktivně. Pouze až v souvislosti s předvolební kampaní se její činnost zvýšila. To ostatně dokazuje graf č. 1, ve kterém je zobrazeno vnímání postojů pěti největších politických stran českými voliči.¹⁰

⁹ Viz *S Unii do Unie - evropská víze Unie svobody*. Dostupné z <http://nova.unie.cz/index.php?typ=UEA&showid=83>, cit. 29. 11. 2007.

¹⁰Otázka zněla: „A jak se podle Vás k této otázce staví jednotlivé politické strany zastoupené v Poslanecké sněmovně – měla nebo neměla by podle nich Evropská unie mít jednotnou ústavu, která by platila ve všech členských zemích?“ Výzkum byl založený na datech z dubna 2005. Jak vidíme, strany vládní koalice jsou vnímány jako podporující myšlenku euroústavy, naopak, tehdejší opoziční strany jsou vnímány jako odpůrci této myšlenky. Nejjasněji je vnímána pozice ODS, nejméně jasně US-DEU. Viz CVVM. *Evropská ústava očima veřejnosti*. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz>, cit. 19. 11. 2007.

Graf č. 1. Veřejná percepce postojů politických stran k euroústavě.

Graf: Igor Blahušiak. Zdroj: CVVM. *Evropská ústava očima veřejnosti*. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz>, cit. 19. 11. 2007.

2.2 Opoziční strany

Jestliže v textu výše je téma euroústavy popisováno jako zásadní štěpící linie mezi koalicí a opozicí na parlamentní půdě a dále je vyjasněn postoj jednotlivých koaličních partnerů, nezbyvá, než podrobit obdobnému zkoumání také opoziční ODS a KSČM. Obě strany, ač standardně působící na opačných koncích pomyslného politického spektra, dokázaly vytvořit enormní tlak na proevropskou politiku vládních stran a rovněž na veřejné mínění. Cílená profilace na protievropsky laděné a neutrální voliče byla znát až po francouzském a nizozemském odmítnutí dokumentu v referendu na jaře 2005, což stranickou rétoriku nivelizovalo před volbami do Poslanecké sněmovny PČR v červnu 2006.

2.2.1 Občanská demokratická strana

Při posuzování názoru ODS na Euroústavu je nutné přihlížet ke dvěma významným faktorům. Prvním je fenomén osoby Václava Klause, v době zkoumané již etablovaného na pozici prezidenta ČR¹¹ a druhým celková orientace vládní koalice, jejíž místy dogmatický

¹¹ Jeho postoj je analyzován v samostatné kapitole.

eurooptimismus je popsán výše. Druhým faktorem je existence paradoxu, že i když voliči ODS ve velké míře nespádali do okruhu euroskeptiků, zastávala ODS postoj k dokumentu převážně kritický a odmítavý.¹²

První vlaštkou celkového postoje strany k Ústavě byla činnost Jana Zahradila jako delegáta Poslanecké sněmovny do Konventu o budoucnosti Evropy. Zahradil se záhy vyprofiloval jako hlasitý kritik a radikální odpůrce evropské integrace¹³ a nenaplnění původních cílů Konventu¹⁴. Spolu s Václavem Klausem tak v období 2002-2004 formovali názorovou platformu ODS, která vydržela v radikálním duchu až do předvolebního klání 2006.

Oficiální politika strany týkající se euroústavy byla formulována na Luhačovickém kongresu v listopadu 2004.¹⁵ Kongres ODS konstatoval, že návrh Evropské ústavy předložený Konventem výrazně zhoršuje postavení České republiky a dalších především středních a menších států v EU. Vyzval proto vládu ČR, aby na probíhající mezivládní konferenci EU důrazně prosazovala české národní zájmy. ODS prohlásila, že si nepřeje oslabení postavení České republiky v EU a stávající parametry tohoto postavení definované Smlouvou z Nice jsou pro ODS nepřekročitelné.

Jelikož se jednalo o období probíhající mezivládní konference a nebylo ještě jasné, kde budou hranice přijímaného dokumentu, byla součástí komunikační strategie ODS pouze výzvy k obhajobě českých zájmů vládou ČR. Nicméně vnitrostranická diskuse napovídala, že názorová koherence ve straně neodpovídá výrookům nejhlasitějších reprezentantů. V rámci referenda o vstupu ČR do EU chování ODS napovědělo, že radikální rétorika je spíše proklamativní a pro voliče ODS nemusí být přiměřená,¹⁶ čemuž odpovídalo většinové doporučení pozitivního hlasování v referendu s výjimkou některých čelních představitelů.

¹² Viz ODS: *Referendum o euroústavě chceme ještě před volbami*. Dostupné z

http://zahranicni.ihned.cz/1-10086650-15869320-H00000_d-4e, cit. 29. 11. 2007.

¹³ Pehe, J. *Kdo jsou spojenci Jana Zahradila*. Dostupné z <http://www.pehe.cz/zapisnik/2003/Zapisnik-03-07-01.htm>, cit. 27. 11. 2007.

¹⁴ Zahradil, J. *Tiskové prohlášení. 12. 6. 2003*. Dostupné z <http://zahradil.eu/cze/prispevek.php?ID=111>, cit. 29. 11. 2007.

¹⁵ XIV. kongres ODS. 22.- 23. 11. 2003, Luhačovice. Dostupné z <http://www.ods.cz/akce/kongres.php?No=14>, cit. 29. 11. 2007.

¹⁶ Šaradín, P. *Referendum o přistoupení k EU a volební podpora politických stran v České republice*. Dostupné z <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=179>, cit. 27. 11. 2007.

Prosinec 2004 přinesl ODS nové vedení a po prvních volbách do EP a finalizaci mezivládní verze euroústavy. Kongres ODS v rámci širší diskuse poprvé definoval výhrady k návrhu euroústavy, především v optice kritiky převodu dalších kompetencí na Brusel a reformu rozhodovacího procesu. Signifikantní skutečností je, že ač se mezivládní verze od původní konventní verze téměř nelišila, Kongres ODS vyzývá kluby poslanců a senátorů ODS, aby vynaložily veškeré úsilí k prosazení jednorázového referenda o Ústavě.¹⁷ Záměrem prohlášení byla iniciace rozsáhlé veřejné i vnitrostranické diskusi o tomto dokumentu a v případě uskutečnění referenda, přijetí negativního stanoviska v souladu s programem ODS.

Období roku 2005 se tedy neslo v znamení existence popsaném rozkolu s vládní koalicí ohledně podoby referenda. Zejména v první polovině roku, před zamítavými referendy ve Francii a Nizozemí, se ODS s různými úspěchy snažila najít cestu, jak se vyhnout těsné porážce při hlasování v parlamentu, a naopak, jak vyvinout mediálně únosný tlak na své voliče, kteří většinou euroústavu ještě podporovali. V tomto období získává strana místy označení europesimistů či eurofobních skeptiků.

Když v květnu 2005 přišel Jiří Paroubek s návrhem jednorázového referenda, postoj ODS se nezměnil, zejména kvůli faktu, že ČSSD se jeho termín snažila spojit s parlamentními volbami v létě 2006. Pro ODS by to znamenalo výrazné snížení argumentačního potenciálu, protože ona jediná trpěla tak výrazným rozporem mezi názorem voličů a programem v evropských záležitostech.¹⁸ V této fázi sehrál také významnou roli prezident Václav Klaus, stojící v opozici vůči nově nastoupivšímu premiérovi Jiřímu Paroubkovi.

Po odmítavých referendech se diskuse o přijetí dokumentu transformovala do roviny pokračování či nepokračování v ratifikačním procesu a informační kampani. Protože „euronálada“ byla zejména v táboře vládní ČSSD značně rozpačitá a do zimy 2006 ani vrcholní představitelé pětadvacítky nebyli schopni přijmout stanoviska k dalším konkrétním krokům, získával tábor kritiků optickou převahu. Tento tábor navrhoval vytvoření alternativního dokumentu s méně radikálními dopady na vývoj integrace.

Již 30. května 2005 prohlašovali Mirek Topolánek i Václav Klaus dokument euroústavy za mrtvý, což ostře kontrastovalo s vládní tezí nutnosti pokračování v koloběhu ratifikací. Kritice byla tedy

¹⁷ Srovnej Návrhy smlouvy zakládající ústavu pro Evropu CONV850/03 a CIG 87/2/04.

¹⁸ ODS: *Referendum o euroústavě chceme ještě před volbami*. Dostupné z

http://zahranicni.ihned.cz/1-10086650-15869320-H00000_d-4e, cit. 29. 11. 2007.

podrobena první fáze vládní informační kampaně, která byla označena za jednostrannou a tendenční.¹⁹

Popsaný vývoj značně usnadnil ODS pozici před parlamentními volbami 2006, kdy téma další integrace EU bylo nepříliš atraktivní a strana tak nemusela obhajovat stanoviska, která byla rozporná s názorem části voličské základny. Na jaře 2006 ale každopádně došlo ke zmírnění protievropské rétoriky a po volbách jak v období první jednobarevné i druhé koaliční vlády se již ve světle aktivit Angely Merkelové připravující předsednictví Německa v EU začala ústy Alexandra Vondry a Mirka Topolánka vyrovnávat se skutečností, že nový dokument, ať bude jakýkoliv, nebude možné bojkotovat. I tak se v rámci ODS ozývají permanentně negativní hlasy k přerodu euroústavy do reformní smlouvy. Jako přímé pokračování určité výtky této strany k dalšímu prohlubování integrace může být chápána role J. Zahradila jako zmocněnce pro Evropskou ústavu.

Můžeme tedy shrnout, že ODS zastávala k dokumentu konzistentní postoj negativního charakteru, a to i navzdory skutečnosti, že tento postoj nekorespondoval s názorem části její voličské základny. Až po vytvoření jednobarevné vlády této strany došlo k jistému formálnímu obroušení její rétoriky, to však je možné připsat jistému socializačnímu efektu zastávání vládní funkce.

2.2.2 Komunistická strana Čech a Moravy

KSČM byla v celé diskusi o otázce euroústavy v ČR prismou jejího stylizování do tradičního oportunisty. V rámci strany se vyčlenily tři názorové proudy, které sice svorně text odmítaly, ovšem s různou intenzitou a z odlišných pohnutek.

Nejliberálnější byla skupina kolem europoslance Miroslava Ransdorfa, jinak radikálního kritika EU. Ransdorf souhlasil se zněním některých pasáží dokumentu. S euroústavou jako s celkem

¹⁹ ODS nicméně minimálně ušetřila na antikampani, ke které existovaly návrhy a několik připravených mediálních materiálů, ale byla zastavena z důvodných pochybností o dalším osudu dokumentu.

ovšem nesouhlasil a spoléhal na její odmítnutí v referendu.²⁰ V rámci svých výhrad považoval text za málo levicový a programově liberální.²¹

Postoj druhé skupiny názorů byl prezentován oficiálním vedením KSČM, v souladu s přijatým Komuniké Stran evropské levice.²² Předseda strany Vojtěch Filip v březnu 2005 shrnul přístup KSČM heslem „*Ústavu ano, ale novou a lepší*“.²³ Argumentace této skupiny se odvíjela spíše v ideologickém duchu krajní levice a důrazu na nacionální aspekty.

Konečně třetí, poměrně radikální skupinou, jsou radikální části členské základy soustřeďující se především kolem Haló novin. V periodiku se již v prvních fázích diskuse o euroústavě projevovaly dogmatické názory negativně poukazující na údajnou reakcionistickou ideologii dokumentu, minimum legitimacy vypracovaného textu. Skupina také prosazovala, aby se všelidovým hlasováním zvolilo ústavodárné shromáždění, které by vypracovalo nový text euroústavy, založený na širší diskusi.²⁴

Co se týče samotného způsobu přijetí euroústavy v ČR a postoje KSČM, je nutno podotknout, že již 16. prosince 2003 KSČM podala stížnost Ústavnímu soudu (ÚS ČR). Ta se týkala otázky ratifikace euroústavy v ČR. ÚS ČR však stěžovatelům sdělil, že se meritorně stížností nebude zabývat, nakolik je se jedná o věc nerelevantní (předčasnou) pro jeho zkoumání.

V otázce referenda byla strana považována za dalšího z propagátorů myšlenky jeho uspořádání.

²⁰ *Europoslanec M. Ransdorf: Některé pasáže euroústavy se dotýkají naší suverenity více, než tušíme.* Dostupné z <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3029&item=25254&category=>, cit. 30. 11. 2007.

²¹ Srovnej postoj ODS, která naopak považovala dokument, díky zahrnutí Evropské sociální charty do něj, za příliš levicový.

²² *Komuniké Stran evropské levice přijaté v Římě 25. října 2004.* Dostupné z <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3029&item=25262&category=>, cit. 28. 11. 2007.

²³ Viz tamtéž.

²⁴ Ač tedy téma euroústavy není samo o sobě levicové, jeho využití KSČM v rámci polarizované české společnosti bylo minimální, na rozdíl od diskuse o vstupu ČR do EU. I když nepřesně, je možné vidět rozdíl v angažovanosti francouzské levice, kdy se proti textu postavily krajně levicová uskupení jako trockistická Dělnická liga (LO), Revoluční komunistická liga-LCR či PCF Komunistická strana a ač byly kampaně ve Francii v díkci jednotlivých subjektů, podařilo se i těmto minoritním se profilovat na tématu a přispívat k negativnímu výsledku referenda.

Pokud chceme tedy postoj KSČM shrnout, musíme především upozornit na fakt, že na celém postoji KSČM je však nutné vnímat především odlišné důvody pro odmítání euroústavy oproti jiným subjektům v ČR. Hlavní argumentační linie o předávání pravomocí do Bruselu, institucionálním posílení či oslabení rolí malých zemí nebyla stranou využívána, naproti tomu KSČM téměř výhradně poukazovala na charakter dokumentu, který by měl podle ní být levicovější a garantovat více sociálních prvků, než navrhovaná, pro Komunisty krajně liberální, smlouva.

3. Ostatní relevantní politické strany

Přestože jejich role zpravidla není velká, text si klade za cíl shrnout také stanoviska malých hráčů, kteří v parlamentních volbách 2002 skončili před branami poslanecké sněmovny. Klíčem pro jejich výběr se stala adekvátní reprezentace na jiné než parlamentní úrovni, případně konkrétní specifické postavení v rámci stranického systému ČR, s důsledky pro policy týkající se euroústavy.

Při výběru vzorku malých stran, jsme vycházeli ze dvou kritérií. Prvním se stal fakt, že se strana, byť na konci sledovaného období, etablovala v poslanecké sněmovně, což je jednoznačně případ Strany Zelených (SZ). Druhým kritériem se pro nás staly volby do Evropského parlamentu v červnu 2004,²⁵ respektive schopnost prosadit svého kandidáta, což splnilo uskupení Sdružení nezávislých kandidátů a Evropští demokraté (SNK-ED) a NEZÁVISLÍ (NEZ).

V případě NEZ však nelze hovořit o výsledku, který by odrážel jejich postavení v rámci systému, ale naprosto oprávněně lze hovořit o cíleném marketingu na známé tváře dvou čelních kandidátů, Jana Železného a Jany Bobošíkové. Stejně tak porovnáme-li výsledky voleb do obecních zastupitelstev 2002²⁶ a krajských voleb 2004²⁷, lze konstatovat, že platforma ED-SNK, která se od května transformovala ve stranu SNK Evropští demokraté, zastupuje relevantní proud na české

²⁵ Přehled výsledků voleb do EP viz *Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 11.-12.06.2004*. Dostupné z <http://www.volby.cz/pls/ep2004/ep11?xjazyk=CZ>, cit. 27. 11. 2007.

²⁶ *Volby do zastupitelstev v obcích 01. - 02.11.2002*. Dostupné z <http://www.volby.cz/pls/kv2002-win/kv1211?xjazyk=CZ&xId=1&xnumnuts=0&xdz1=1&xdz2=5&xdz=1+-+5&xdzm=11>, cit. 29. 11. 2007.

²⁷ U krajských voleb je třeba vzít v úvahu fakt, že ED a SNK kandidovali samostatně i ve volebních koalicích v různých krajích. Viz *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 5. - 6. 11. 2004*. Dostupné z <http://www.volby.cz/pls/kz2004/kz61?xjazyk=CZ&xdatum=20041105>, cit. 30. 11. 2007.

stranické scéně. Ve stručném výčtu se tedy více objevují europoslanci zvolení za NEZ jak kvůli mediální známosti, tak i kvůli poměrně zvláštní pozici, kterou oba v rámci EP zastávají.

3.1 Strana Zelených

Strana Zelených prošla ve sledovaném období značnou organizační proměnou. Ta se sebou přinesla také určitou změnu v rámci jejího postoje k euroústavě. Zelení jsou považováni za radikálně proevropsky orientovanou stranu v našem stranickém systému, nicméně až příchod Martina Bursíka v roce 2004 a jeho následné zvolení na post předsedy strany o rok později nechaly vyniknout jejich názoru v této věci.²⁸

V první fázi, kdy Zelení byli spíše okrajovou ekologicko-aktivistickou stranou, se projevovali spíše individuální členové a téma bylo stranou jako celkem spíše opomíjené.²⁹ V předvolebním období po nástupu Martina Bursíka se pak rétorika postupně stabilizovala a nový předseda nastolil jasný kurz obhajoby EU a s ní i konceptu euroústavy. Po odmítavých referendech ve Francii a Nizozemí začal Martin Bursík prosazovat názor, že by se v ratifikaci euroústavy mělo pokračovat s menší revizí dokumentu. Když začalo být v roce 2006 jasné, že tento postoj již není udržitelný, Bursík navrhoval, aby došlo k vytvoření dokumentu nového, který by však z původního z větší části vycházel.

Po sestavení vlády v zimě 2007 se mluvčím Zelených pro otázky zahraniční politiky a EU stal ministr Karel Schwarzenberg, byl kladně naladěný v postoji k původnímu dokumentu, s výhradou jeho zjednodušení a drobných úprav zaváděných institutů.³⁰ Jako jediná z vládních stran po roce 2006 tak Zelení veřejně neodmítali německé pokusy o oživení evropské ústavy. Posílení role Evropského parlamentu a přesnější rozdělení kompetencí mezi Unii a národní státy³¹ se staly tématy pro aktivní prosazování směru ve vládě M. Topolánka, i ve sněmovně díky usilované funkci předsedy Výboru pro evropské záležitosti Ondřeje Lišku. Je však nutné poznamenat, že

²⁸ Nepopíratelná ovšem je skutečnost, že permanentní boj vedení a členské základny strany naznačuje i v nosném tématu určitou nejednotnost.

²⁹ Což je ostatně, s ohledem na tehdejší existenční krizi strany, pochopitelné.

³⁰ *Bursík: ČR postoj k euroústavě teprve hledá, není jasně proti.* <http://www.martinbursik.cz/21/82/detail/bursik-cr-postoj-k-euroustave-teprve-hleda-neni-jasne-proti/>, cit. 1. 12. 2007.

³¹ *Česko v zelených rukách.* Dostupné z <http://www.martinbursik.cz/22/83/detail/cesko-v-zelenych-rukach/>, cit. 2. 12. 2007.

trvající rozkol ve straně poznamenal i jinak poměrně jednotnou rétoriku ve prospěch euroústavy od voleb 2006.³²

Můžeme tedy shrnout, že zejména díky výrazné roli předsedy strany M. Bursíka se Zelení profilovali jako strana výrazně podporující euroústavu a celkově evropskou integraci.

3.2. ED-SNK

Pro v zásadě proevropsky orientované ED se Euroústava stala poměrně silným profilovým tématem. V důsledku silné podpory dokumentu se v některých ohledech strana chovala spíše jako think-tank.³³ Snaha malé strany, která se po vstupu ČR do EU snažila najít čistě proevropská témata, vyústila v mediálně neutrální prezentaci přístupnou i širšímu spektru potenciálních voličů.³⁴

SNK jako subjekt, který do parlamentních voleb 2006 fungoval samostatně, se k problematice fakticky nevyjadřoval, pouze místy se objevují názory Josefa Zielence, které kopírují proevropskou rétoriku ED. SNK tak fakticky ukázala, že její silný potenciál na komunální a krajské úrovni jí neumožňuje soustředit se na evropskou problematiku. Fakticky se mluvčím v informační kampani stala na kandidátku za ED nominovaná Jana Hybášková.

Každopádně SNK-ED se nikdy nezřekla myšlenky, že je třeba euroústavu ratifikovat referendem. Politika ED-SNK ve vztahu k euroústavě tak vykazuje, obdobně jako například u

³² Daniel, M. *Část Zelených odmítá postoje Karla Schwarzenberga*. Dostupné z <http://www.blisty.cz/2007/2/7/art32716.html>, cit. 2. 12. 2007.

³³ Je třeba uvést jak Insitut evropské demokracie (<http://www.ied.cz>), který uveřejnil většinu komentářů a prohlášení týkajících se euroústavy, tak i samostatný portál Evropská ústava (<http://www.evropskaustava.cz/>) s aspirací na plnohodnotný tematický informační zdroj reflektující aktuální dění s možností prezentovat diskusi obou názorových proudů ve společnosti s akcentací postoje Evropských demokratů pod záštitou frakce EPP-ED.

³⁴ Je však nutno poznamenat, že řada voličů ODS mělo v této otázce ne zcela jednoduché rozhodování s ohledem na fakt, že jiný relevantní pravicový subjekt s proevropskou orientací se zkrátka na scéně nenacházel. Právě této skutečnosti se snažili využít SNK-ED. Uchopení problematiky formou think-tanku ovšem s sebou neslo to negativum, že strana ztrácela pro potenciálního voliče identitu a také vystoupení Jany Hybáškové se stávala spíš prezentací europoslankyně, než předsedkyně strany.

US-DEU, koherenci a snahu profilovat se na mediálně atraktivním, přesto určitým způsobem specifickém a odborném tématu.

3.3 NEZÁVISLÍ

Jak bylo již naznačeno, bude v případě NEZ sledován spíše postoj jeho europoslanců, než hnutí samotného. Bude tak učiněno především kvůli neschopnosti samotného hnutí definovat koherentní postoj ke zkoumané otázce.

Jak již bylo řečeno výše, Hnutí sestává, obdobně jako SNK, z velkého počtu především komunálních politiků na postech starostů a zastupitelů. Z povahy věci tedy nebylo možné očekávat vyhraněný postoj formace k euroústavě. Přesto ze zkoumaného období existovala prohlášení, kdy, zejména před volbami do Evropského parlamentu, předseda Hnutí František Zwyrtěk apeloval na nutné reformy v rámci stávajícího systému v EU.³⁵ V programovém prohlášení také NEZ uvádí obhajobu národních zájmů.

Jana Bobošíková, která do Hnutí nikdy nevstoupila, a 10. 2. 2006 s ní byla ukončena spolupráce, se profilovala po svém zvolení do EP jako skepticky smýšlející individualistický element. V rámci aktivní diskuse o euroústavě obhajovala odmítnutí dokumentu.³⁶ Majoritním cílem její kritiky bylo prohlubování politické integrace.³⁷ Nutno dodat, že z její strany věcná kritika nezazněla.

Oproti ní se Vladimír Železný, se kterým Hnutí ukončilo spolupráci již o rok dříve, v EP zařadil do frakce Nezávislých³⁸ a soustředil se na výtky vůči dokumentu nesoucí se v obdobném duchu jako ODS.³⁹ Minimální zájem občanů o tak zásadní změnu v politickém systému EU, spolu

³⁵ Např. reformy zemědělské politiky, institucí a posílení pozice regionů měst a obcí.

³⁶ *Spor o euroústavu*. Dostupné z <http://www.bobosikova.cz/web/eu.nsf/001/D2817512EF3B62C5C1256FFC0034CB6B?OpenDocument>, cit. 1. 12. 2007.

³⁷ Bobošíková, J. *Euroústava je pro mne neakceptovatelná* <http://www.euparlament.com/web/eu.nsf/001/B021F266FC2E23A7C1256FA1002F44E7?OpenDocument>, cit. 29. 11. 2007.

³⁸ *Bez euroústavy se klidně obejdeme, tvrdí Železný*. Dostupné z <http://www.vladimirzelezny.com/tisk.htm>, cit. 27. 11. 2007.

³⁹ Zde nutno poznamenat, že spolu podávali protest na obranu Václava Klause proti osočení dvou evropských poslanců. *Zabradil a Železný se zastali Klause*. Dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=508>, cit. 29. 11. 2007.

s obranou malých států proti navrhovaným změnám při hlasování se stali krédem V. Železného.⁴⁰ V rámci fáze po odmítnutí ve Francii a Nizozemí byl Železný jeden z prvních, kdo veřejně připustil neprůchodnost jiného řešení, než přijetí revize smlouvy na dalším zasedání Evropské rady. V souladu s konfederalistickými názory Vladimíra Železného se nesla také argumentace proti na vzniku nového hybridního útvaru postaveném na ústavních principech, více než na mezinárodní smlouvě⁴¹ s odkazem na možná růst byrokratizace EU a také další snížení politické i právní odpovědnosti v rozhodovacím procesu.

Můžeme tedy shrnout, že tak Nezávislí jako hnutí, tak i europoslanci zvolení za tuto platformu zastávali pozici (opatrného) odmítání návrhu ústavní smlouvy. Jejich pozice, však nebyla v debatě v ČR medializována do také míry, jako tomu bylo v případě ODS nebo ČSSD.

4. Vláda

4.1 Postoj vlády k otázce obsahu Ústavy

Koaliční vláda tří subjektů (ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU)⁴² se ve zkoumaném období již od počátku profilovala jako proevropská. Ve vládní koaliční smlouvě z roku 2004 se například dočteme, že smluvní strany budou připravovat referendum o přijetí Evropské ústavní smlouvy, která má mít rozhodující význam pro další rozvoj demokratického evropského integračního procesu, s cílem získat potřebný souhlas občanů s tímto zásadním integračním krokem.⁴³

První vládní prohlášení vlády vedené předsedou Špidlou z roku 2002 se ve vztahu k EU zaměřilo především na otázku vstupu ČR do Unie, otázka Ústavy zde zmiňována nebyla. V programovém prohlášení vlády premiéra Grosse z roku 2004 se ale již dočteme o nutnosti přijetí Evropské

⁴⁰ Železný v řadě komentářů k euroústavě vyjadřuje nesouhlas s opouštěním principu jednomyslnosti a rozšíření kompetencí Unie.

⁴¹ Vlasák, O. *Evropská ústava v Evropském parlamentu*. Dostupné z <http://www.cevro.cz/cs/cevrorevue/aktualni-cislo-on-line/2005/1/42194-evropska-ustava-evropskem-parlamentu.html>, cit. 29. 11. 2007.

⁴² V zkoumaném období se vystřídaly tři vládní kabinetů – pod vedením V. Špidlu (15. 7. 2002 – 4. 8. 2004), S. Grosse (4. 8. 2004 – 25. 4. 2005) a J. Paroubka (25. 4. 2005 - 16. 8. 2006).

⁴³ Viz *Programové prohlášení vlády České republiky*. Dostupné z <https://www.vlada.cz/cs/vlada/historie/vlady/vlady1993-2006/vladimir-spidla-02-04/prohlaseni.html>, cit. 25. 11. 2007.

ústavní smlouvy. Vláda se navíc zavázala připravit referendum o přijetí.⁴⁴ Jmenování Jiřího Paroubka do čela vlády v roce 2005 přineslo také ráznější vystupování a to i v otázce Ústavy. Jeho vláda se prohlásila za jednoznačně proevropskou. Zavázala se usilovat o přípravu referenda ve spojení s řádnými parlamentními volbami v roce 2006.⁴⁵ Dále pak potvrdila přípravu informační kampaně pro podporu přijetí Ústavy.

Vláda tedy od počátku vystupovala jednotně, pro přijetí Ústavy. ČSSD a US-DEU byly spokojeny s výsledkem dosaženého kompromisu, tedy stávající podobou Ústavy. Naproti tomu KDU-ČSL se již v období Konventu aktivně zapojila s vlastními návrhy a řešeními.⁴⁶ Část z nich se jí podařilo prosadit i do oficiální pozice české delegace na Konventu. Ačkoliv mezi členy KDU-ČSL byla řada odpůrců stávající podoby dokumentu, vláda jako celek zastávala shodný názor.

4.2 Otázka schvalování Ústavy

Ačkoliv dlouhodobě na politické scéně vládl konsenzus v otázce podoby schvalování Ústavy na formě referenda, nebylo vůbec jasné, zda se referendum nakonec konat bude. Pro formu referenda se vyslovili všechny parlamentní politické strany a i vláda jako celek. Otázkou bylo, zda se přijme obecný zákon o referendu nebo jen zákon o referendu k Ústavě.⁴⁷ Formální podoba legislativního řešení referenda dělila i vládní koalici.

V souvislosti s referendem se diskutovalo o datu jeho konání. Premiér Paroubek se vyslovil pro spojení referenda s parlamentními volbami v roce 2006 s čím, ovšem nesouhlasila KDU-ČSL.

Významným milníkem v celém procesu přijímání Ústavy v ČR byly veta v referendech Francie a Nizozemí. Po prvním odmítnutí Ústavy ze strany Francie zůstal ještě názor vlády jako celku na otázku, zda vůbec pokračovat v ratifikaci kladný, i přes odpor KDU-ČSL. Představitelé totiž

⁴⁴ Viz *Programové prohlášení vlády České republiky*. Dostupné z <https://www.vlada.cz/cs/vlada/historie/vlady/vlady1993-2006/stanislav-gross-04-05/prohlaseni.html>, cit. 26. 11. 2007.

⁴⁵ Viz *Programové prohlášení vlády Jiřího Paroubka*. Dostupné z <https://www.vlada.cz/cs/vlada/Prohlaseni/prohlaseni.html>, cit. 30. 11. 2007.

⁴⁶ Viz výše.

⁴⁷ Politici se nedokázali dohodnout, na konkrétní podobě zákona řešícího tuto otázku. Proto byla ve hře stále taky možnost, že bude Ústavu přijímat Parlament.

ČSSD zastávali názor, že menšina nemůže zastavit schvalovací proces jako celek. Obdobně argumentovali i po druhém vetu ze strany Nizozemí.

Ovšem v té době se již začali silně projevovat první veřejné projevy nesouhlasu i z koaličního bloku. Cyril Svoboda, ministr zahraničí, se po tomto dvojím vetu na veřejném fóru vyjádřil ve smyslu úmrtí ústavní smlouvy v důsledku vet dvou zakládajících zemí.⁴⁸ Celkově se tedy po dvojím vetu ze zakládajících členských zemí se křesťanští demokraté již od společné vládní politiky odklonili a byly pro zastavení ratifikace. Tato situace jim vyhovovala především v souvislosti s očekávanými parlamentními volbami.

4.3 Vládní informační kampaň

Vláda pod vedením Stanislava Grosse (ČSSD) se na začátku roku 2005 rozhodovala o podobě vládní kampaně na podporu přijetí euroústavy. Od března se vedla debata o tom, kdo tuto kampaň zajistí. Byly zde dva hlavní kandidáti, Ministerstvo zahraničních věcí pod vedením Cyrila Svobody (KDU-ČSL) a Úřad vlády. Ministerstvo zahraničních věcí vedlo již předchozí kampaň na podporu vstupu ČR do EU, argumentovalo proto svými zkušenostmi nabytými právě na základě této kampaně. Ovšem v jeho neprospěch působily výtky některých expertů, kteří tuto jeho kampaň označovali za ne příliš zdařilou. Do hry se nakonec vložil zásadním hlasem předseda vlády Gross, který chtěl převzít na celou akci záštitu. Kampaň tak byla formálně přidělena Úřadu vlády, konkrétně Odboru pro informování o EU, jehož ředitelkou byla Petra Mašíňová.

Hlavní otázkou týkající se informační kampaně, byla míra financí, které budou na kampaň použity. Nakonec Strakova akademie prosadila částku 200 miliónů českých korun, což bylo ještě o 18 miliónů korun méně, než navrhoval Černínský palác, tedy Ministerstvo zahraničních věcí. Tuto částku schválila ještě Grossova vláda.

Kampaň a její financování bylo rozděleno do několika fází. V první fázi, tzv. osvětové (též informační), která měla probíhat, přičemž do konce roku 2005 bylo alokováno 80 miliónů korun. Druhou fází měla být fáze názorová, která se měla s první fází prolínat během podzimu 2005 a

⁴⁸ Potvrdil tak postoj KDU-ČSL, která měla z koaličního bloku největší výhrady k Ústavě. Viz *Za katedrou byl ministr Cyril Svoboda*. Dostupné z <http://www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10541&IDCI=20078>, cit. 1. 12. 2007.

pokračovat pak i během roku 2006. Otázka závěrečné fáze kampaně zůstala otevřená, neboť nebyl znám způsob přijímání ústavy. Pouze bylo stanoveno, že v případě, že proběhne referendum, tak závěrečná, třetí fáze, bude přesvědčovací a měla pravděpodobně začít od května 2006, v závislosti na určení termínu referenda. Výhody a nevýhody měly vysvětlovat především politické strany. Ústava se tak měla stát především politickým tématem.

Původně se vedla debata o tom, zda bude kampaň přesvědčovací nebo vysvětlovací. Nakonec zůstala tato otázka ponechána otevřena, v závislosti na definitivní podobě schvalovacího procesu. V případě referenda se mělo jednat o kampaň přesvědčovací a v případě schvalování v Parlamentu mělo jít o kampaň jen vysvětlovací.

Ač byla vláda proevropská, a tedy jednoznačně podporující přijetí ústavní smlouvy, rozhodla se v prvních fázích kampaně nepoužívat přesvědčovací metody. V případě, že by se nekonalo referendum, měla být konečná částka rozpočtu kampaně snížena o prostředky určené na fázi přesvědčovací a mělo se pouze pokračovat v „neutrální“ informační kampani.

Návrh kampaně schválila vláda jednomyslně. Připomínky vznesl pouze Cyril Svoboda, který upozornil na možnost vstupu extrémistů do druhé fáze kampaně, kdy měl být dán prostor pro různé názorové proudy.⁴⁹

5. Prezident

Jak už bylo zmíněno v předešlých subkapitolách práce, jedním z nejvýznamnějších aktérů debaty o euroústavě v ČR byl prezident Václav Klaus. Jeho role v diskusi byla (a doposud je) nezanedbatelná, podstatně ovlivnil její podobu a průběh. Hlavním důvodem proč tomu tak bylo, je nejen obsahová podstata diskuze, ale zejména obrácení pozornosti veřejnosti k této problematice, zdůraznění „sporných“ bodů euroústavy a rozpoutání debaty i na politické úrovni.

⁴⁹ Tuto zásadní otázku rozlouskl nový předseda vlády Jiri Paroubek, který do funkce nastoupil v dubnu 2005. Jednalo se o účast odpůrců na kampani, respektive poskytnutí či neposkytnutí finanční podpory odpůrců ze zdrojů určených na kampaň. Nový premiér oznámil, že odpůrci žádné vládní prostředky nedostanou. Toto prohlášení bylo ovšem v příkrém rozporu s proklamovanou druhou fází informační kampaně, které měla být založena na střetu názorů. Názorové proudy se sice tedy mohli střetávat, ale pouze jedné straně se mělo dostat finanční podpory z veřejných zdrojů.

Klausovy názory se odrážely nejen ve státnických projevech prezidenta republiky, kde volil mírnější taktiku, ale také v akademické sféře, publikovaných textech a veřejných vyjádřeních, které vyznívali radikálněji.⁵⁰

V. Klaus se proti euroústavě se postavil ještě před přijetím oficiálního postoje vlády.⁵¹ Jeho kritický postoj úzce souvisí s jeho obecnými názory na podobu Evropské unie. Již od schválení Smlouvy o EU v roce 1993 začal ostřeji vystupovat proti přílišné unifikaci a přesouvání pravomocí na nadnárodní úroveň. Jeho vize integrace se pohybuje v mezích mezivládní spolupráce, s důrazem kladeným na suverenitu členských států.⁵²

Návrh euroústavy Klaus viděl jako snahu vytvořit z EU jakýsi „superstát“, což je jasně v rozporu s jeho představami o podobě EU. Ústavu označil za „špatnou a prázdnou“ a „v podstatě nepotřebnou.“⁵³ Hlavní kritiku původního návrhu Václav Klaus shrnul v deseti bodech, jež byly

⁵⁰ Pospíšil, I. *Diskuse o Evropské ústavě v České republice*. In Fajmon, H. (ed.) *Cesta České republiky do Evropské Unie*. 1. vyd. CDK: Brno, 2004, s. 154-155.

⁵¹ Klaus rozjíždí kampaň proti euroústavě. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/eunie.asp?r=eunie&c=A050404_210124_eunie_pol, cit. 29. 11. 2007.

⁵² Václav Klaus silně zastává a prosazuje mezivládní podobu EU. Tedy nejen Evropu občanů, ale zejména Evropu suverénních států, které si udržují národní cítění. Přesouvání rozhodování a pravomocí na supranacionální úroveň je pro něj schůdný pouze ve výjimečných případech. Klaus, V. *Evropa Václava Klause*. 1. vyd. Euromedia Group k.s. – Knižní klub: Praha, 2004, s. 19.

⁵³ Klaus, V. *Mám strach o Evropu*. Dostupné z <http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=dEKHQkpYstjx>, cit. 1. 12. 2007.

součástí předmluvy analýzy ústavní smlouvy, a tvořili jeho tzv. *Desatero*.⁵⁴ Zveřejněním Desatera Klaus vyvolal ostrou debatu, přičemž proti jeho názorům se mnozí ohradili.⁵⁵

Poměrně ostře se vyhroutil také spor Klause s tehdejšími předsedou Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Lubomírem Zaorálkem (ČSSD), který vystupoval v roli zastávce euroústavy. Jejich vzájemná diskuze probíhala v duchu vzájemného osočování se z neschopnosti vést smysluplnou debatu.⁵⁶

Ačkoliv se zabýváme politickým prostředím českým, musíme zmínit také v krátkosti dosahy Klausova postoje i na „evropské“ úrovni. Z té zazněla ostrá kritika poslanců Evropského parlamentu (EP) - místopředsedy EP Roca Vidal-Quadras a předsedy Ústavně-právního EP Jo Leinen. Podle Leinena Klausův postoj poškozoval zájmy České republiky, již tak hrozila diplomatická izolace. Vidal-Quadras dokonce navrhoval v případě schválení euroústavy v ČR prezidentovo odstoupení z úřadu. Tyto události vedly k ostré výměně názorů, do které se zapojil i tehdejší předseda EP Josep Borrell.⁵⁷

⁵⁴ Klausovo desatero znělo následovně: 1) EU získá rysy státu; 2) Dnešní státy budou jen regiony nebo provincie; 3) Ústava bude nadřazena ústavám členských států, stejně jako právní řád EU; 4) Euroústava bude ústavní smlouvou jen do času ratifikace, pak se stane skutečnou ústavou; 5) Koncept sdílené suverenity se opouští a vzniká celoevropská suverenita na nadnárodní úrovni; 6) Občané jednotlivých členských států se stanou občany státu Evropská unie; 7) Členské státy budou moci vykonávat jen ty pravomoci, které jim ústava ponechá, sekundární právní akty EU budou nadřazené primárním aktům států; 8) EU bude uzavírat mezinárodní smlouvy s jinými státy; 9) Sniží se váha menších zemí v hlasování; 10) I oblasti, kde mají státy právo veta, mohou být se souhlasem premiérů převedeny na většinové hlasování, tedy bez schválení parlamenty jednotlivých zemí. *Klausovo desatero o evropské ústavě*. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/nazory.asp?r=nazory&c=A050301_112111_nazory_mhk, cit. 27. 11. 2007.

⁵⁵ Jedním z nich byl např. bývalý eurokomisař Pavel Telička, který zformuloval své vlastní desatero v opozici ke Klausovu. Viz *Telička vyvrací Klausovo desatero*. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/nazory.asp?r=nazory&c=A050301_095622_nazory_mhk, cit. 27. 11. 2007.

⁵⁶ Zaorálek nicméně připustil prezidentovu výjimečnou roli v debatě o euroústavě a nabídl mu přenést ji na veřejnou úroveň ve snaze o sblížení názorových pozic bez zbytečných emocí. *Klaus: k debatě o euroústavě mě nikdo vyzývat nemusí*. Dostupné z <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/klaus-k-debat-o-eurostav-m-nikdo-vyzvat-nemus>, cit. 1. 12. 2007.

⁵⁷ *Klaus se omluvy od Borrella nedočkal*. Dostupné z <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/klaus-se-omluy-od-borrella-nedokal>, cit. 1. 12. 2007.

Jak jsme už zčásti viděli, neschválení euroústavy ve francouzském a nizozemském referendu mělo za následek oslabení zájmu o otázku euroústavy, nicméně zájem V. Klause o ní neustal. Konstantně kritizoval dokument, a když debata o euroústavě přešla v debatu o Reformní smlouvě, V. Klaus vyjádřil svůj názor, že se jedná o dokument ve své podstatě identický. Nadále tak varoval před ztrátou vlivu ČR ve prospěch rychlosti a efektivity rozhodování v EU.⁵⁸

Můžeme tedy shrnout, že V. Klaus byl velice aktivním hráčem ve veřejné i politické debatě o euroústavě. Jeho euroskeptické a odmítavé postoje byly zdrojem mnoha výměn názorů nejen v českém prostředí. Za jeho jistý přínos lze považovat četnost svých příspěvků a důraz, s jakým prosazoval svůj postoj. Tím neustále podněcoval a udržoval zájem veřejnosti i politických představitelů o tuto otázku, a ačkoliv se jedná o poznatek značně paradoxní, de facto suploval informační a propagační část kampaně o ústavě, nakolik mnohdy právě díky jeho vystoupením se mnozí občané ČR dozvídali o otázce euroústavy. Tato role dozajisté přísluší poslání jeho funkce prezidenta ČR. Druhou stranou mince však je, jestli jako prezident republiky by neměl vystupovat spíše nestranně a nehájit tak vehementně svůj (menšinový) názor.

6. Ústavní soud

Z hlediska Ústavy České republiky (ÚČR) je Evropská ústava považována za mezinárodní smlouvu, podle ust. čl. 10a, odst. 1 ÚČR. Ústavu ČR a Ústavní soud ČR je nutno zmínit v souvislosti s jeho potencionálně významnou úlohou, kterou mohl sehrát v celém procesu. ÚČR totiž nabízí dva možné způsoby ratifikace euroústavy.

První možností je schválení Parlamentem ČR, podle ust. čl. 39, odst. 4 ÚČR, podle jehož dikce se vyžaduje pro případné přijetí euroústavy souhlas třípětinové většiny všech poslanců a zároveň souhlas třípětinové většiny přítomných senátorů. Druhou je přijetí návrhu dokumentu v referendu.⁵⁹

⁵⁸ Překlad rozhovoru prezidenta republiky Václava Klause pro pořad BBC World – Hardtalk. Dostupné z <http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=rmArX5LTL0Yi>, cit. 1. 12. 2007.

⁵⁹ Samozřejmě po přijetí příslušného zákona referendům vypisující. Za tímto účelem je potřeba přijmout ústavní zákon, k jehož schválení je zapotřebí souhlas třípětinové většiny všech poslanců a souhlas třípětinové většiny přítomných senátorů. Viz ust. čl. 39 odst. 4 ÚČR.

Zároveň je nutno poukázat na pravomoc Ústavního soudu zakotvenou v ust. čl. 87, odst. 2 ÚČR, v rámci které je ÚS ČR oprávněn předběžně posuzovat soulad mezinárodních smluv, uzavřených podle ust. čl. 10a ÚČR s ústavním pořádkem ČR.⁶⁰

Pokud by Evropská ústava byla v rozporu s Ústavou ČR, znamenalo by to nemožnost uzavření ratifikačního procesu, dokud by Parlament ČR nepřistoupil k ústavním změnám. Právě to se snažil využít V. Klaus,⁶¹ který neformálně požádal předsedu ÚS ČR Pavla Rychetského v dopise o vyjádření, zda případné přijetí euroústavy nebude v rozporu s Ústavou České republiky. V. Klaus obdržel pouze sdělení, že v této věci není zahájeno řízení, jež může být zahájeno až poté, co mu bude doručen návrh na zahájení řízení. Vzhledem k tomu, že vláda nepředložila návrh euroústavy do ratifikačního procesu, nebylo pro z formálně-právního hlediska něco takového možné.⁶² Ústavní soud ČR se tak zřekl možnosti zasáhnout do diskuze o euroústavě.

7. Mediální reflexe zkoumané problematiky

Média hrají v současné době v politice významnou roli a sehrávají významnou roli v procesu utváření veřejného mínění. Z tohoto důvodu si myslíme, že mediální interpretaci euroústavy v ČR nelze opominout.

Na úvod musíme konstatovat, že na rozdíl od zahraničí nejsou, česká média častokrát jasně politicky vyhraněná, potažmo je tedy nelze přesně rozdělit v souvislosti s euroústavou na podporující a oponující přijetí dokumentu. Na základě mediálních analýz z roku 2005⁶³ však alespoň přehledově můžeme ilustrovat postoje vybraných médií ke zkoumané problematice. Ve vztahu ke všem médiím můžeme konstatovat, že reflexe euroústavy v českých médiích probíhala především v souvislosti s klíčovými událostmi. Jejich zájem o problematiku tak byl většinou spíše nárazový a informování zkratkovité.

⁶⁰ Může tak činit na návrh Poslanecké sněmovny či Senátu; skupiny minimálně 41 poslanců nebo 17 senátorů nebo prezidenta republiky.

⁶¹ Ještě před ním podalo podnět k ÚS ČR také KSČM. Viz výše.

⁶² *Dopis Pavla Rychetského Václavu Klausovi.* Dostupné z <http://www.sds.cz/view.php?cislocianku=2005021403>, cit. 29. 11. 2007.

⁶³ Viz *Prezentace politických stran redakcemi a jednotlivými novináři v roce 2005.* Dostupné z <http://www.hermesmedia.cz/?q=node/71>, cit. 2. 12. 2007.

Postoj České televize (ČT) byl poměrně vyvážený. Ostatně, jako veřejnoprávní televize by měla být politicky korektní a nestranná. Téma euroústavy se objevovalo v hlavních zpravodajských relacích, tak v televizních debatách, jichž se účastnili klíčoví političtí hráči. Zároveň se ČT jako jedna z mála médií zaobírala problematikou zejména v publicistických relacích kontinuálně a podávala informace nejen dostatečně široké, ale mnohdy také jdoucí do hloubky problematiky. To ovšem není možno konstatovat o komerčních televizních stanicích, které se věnovaly problematice jenom nárazově.

Největší polarizace postojů je dlouhodobě na mediální scéně ČR patrná na poli tištěných médiích. Ne jinak tomu bylo v souvislosti s otázkou euroústavy. My se zaměříme na čtyři nejčtenější celostátní deníky - Právo, Lidové noviny, MF Dnes a Hospodářské noviny. Mediální prezentace Václava Klause v celostátních denících v souvislosti s kritikou euroústavy nám poslouží jako jedno z vodítek k hodnocení mediálních postojů.⁶⁴ Můžeme pozorovat, že Hospodářské noviny a MF Dnes byly k návrhu euroústavy mnohem kritičtější, než tomu bylo v případě deníků Právo a Lidové noviny.⁶⁵

Co se týče rozsahu prostoru, který otázce euroústavy věnovali celostátní deníky, nejvíce se věnovaly tomuto tématu Lidové noviny. Zaujímalý přitom ambivalentní, až mírně pozitivní postoje. O něco méně prostoru otázce věnoval deník Právo, u nějž převažovaly také podobné postoje. Na třetím místě v četnosti je MF Dnes, s postojem negativněji naladěným. Nejméně se tématu euroústavy věnovaly Hospodářské noviny s příspěvky laděnými neutrálně a ambivalentně.⁶⁶

⁶⁴ Jeho výrazně kritické názory zejména na počátku roku 2005 v souvislosti se zveřejněním tzv. „Klausova desatera“ se odrazili v jeho mediálním obrazu v celostátních denících i elektronických médiích. Další „klíčové“ události polarizující média jsou: schvalování evropské ústavy ve třech evropských zemích; otevřený dopis Václava Klause adresovaného předsedovi Ústavního soudu Pavlu Rychetskému; rozhovoru prezidenta V. Klause pro Frankfurter Allgemeine Zeitung; překlad evropské ústavy.

⁶⁵ *Politické sympatie redakcí a redaktorů ke prezidentovi Václavu Klausovi.* Dostupné z <http://www.hermesmedia.cz/?q=node/72>, cit. 29. 11. 2007.

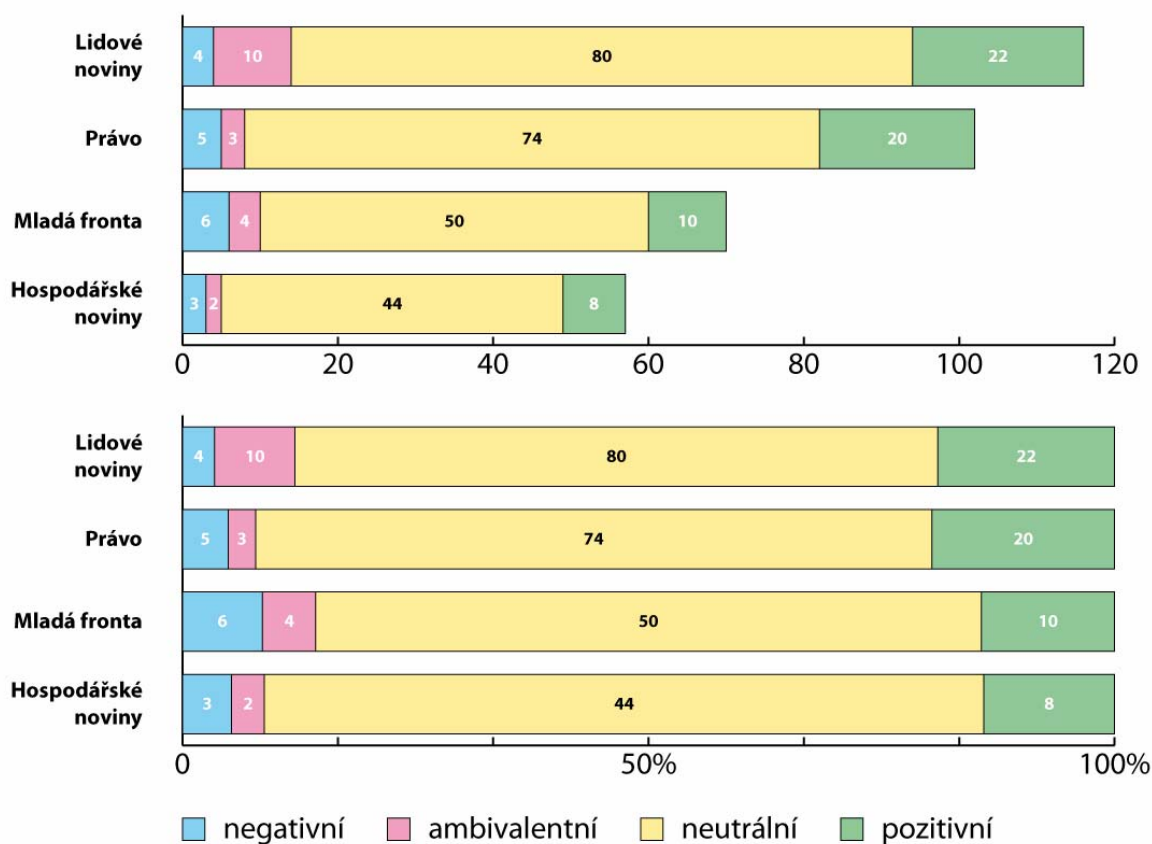
⁶⁶ *Euroústava nadále ovlivňuje žebříček politiků.* Dostupné z <http://www.mediainfo.cz/politika-ekonomika/542.html>, cit. 1. 12. 2007.

Tyto postoje a četnost výskytu příspěvků týkajících se zkoumaného tématu je možno korelovat s obecným politickým postojem zkoumaných deníků.⁶⁷

Názorně ilustruje právě prezentované závěry dvougraf č. 2. První část grafu ilustruje četnost příspěvků v jednotlivých denících, druhá pak celkové rozložení postojů v příspěvcích.

⁶⁷ Co se týče politických stran ve stejném období, proti levicově naladěna je zejména MF Dnes, která kritizuje nejčastěji KSČM a ČSSD. Lidové noviny podobně jako MF Dnes straní spíše ODS a negativně hodnotí ČSSD a KSČM. Právo naopak nešetří kritikou ODS. Hospodářské noviny nejsou nijak výrazně polarizované, i když je patrný příklon spíše na stranu ODS a KDU-ČSL. Právo, jež je spíše proustavním deníkem je zároveň i levicovější a tedy méně kritické k ČSSD. Naopak MF Dnes a Lidové noviny straní ODS a euroústavu hodnotí poměrně negativně. Hospodářské noviny jsou vcelku vyvážené, s mírným příklonem k ODS a KDU – ČSL, jež sice byla nakloněna přijetí euroústavy, ale požadovala mnoho změn. Výjimkou je kritický postoj MF Dnes ke KSČM, jež jsou sice pro přijetí euroústavy, nicméně pouze za předpokladu podstatných změn. Viz *Prezentace politických stran redakcemi a jednotlivými novináři v roce 2005*. Dostupné z <http://www.hermesmedia.cz/?q=node/71>, cit. 2. 12. 2007.

Graf č. 2: Medializace evropské ústavy v celostátních denících

Zdroj: *Euroústavě se v rámci celostátních deníků nejčastěji věnovaly Lidové noviny*. Dostupné z <http://www.mediainfo.cz/politika-ekonomika/508.html>, cit. 2. 12. 2007.

8. Verejná mienka

Ako sme videli, debata na politickej scéne o euroústave bola minimálne v istých časových úsekoch pomerne živá. Jej reflexiu vo verejnej mienke v najživšom období zhrňa táto subkapitola. Už vopred je možné predoslať, že názory českej verejnosti v súvislosti s euroústavou prešli zaujímavým vývojom.

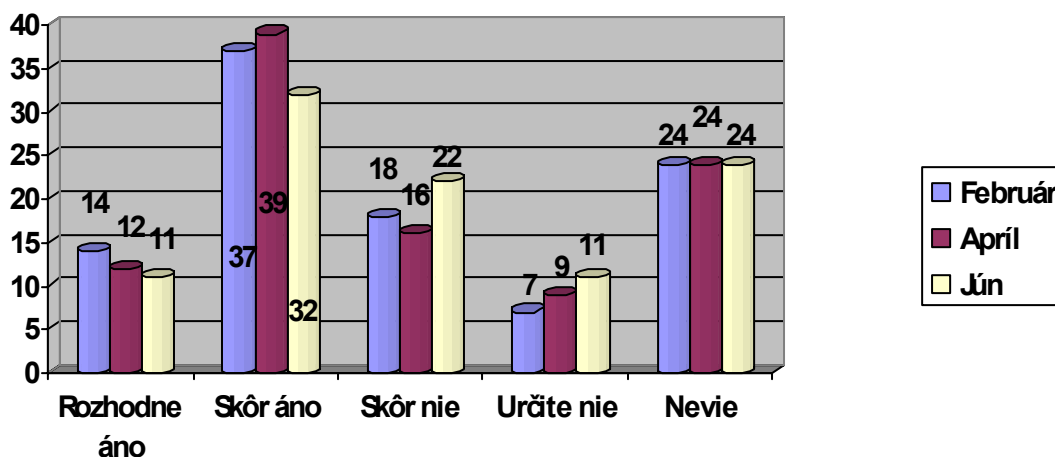
Najskôr sa česká verejnosť stavala k prijatiu euroústavy kladne. Napríklad výskum eurobarometer z februára 2005 ukázal, že až 63 % respondentov je pre prijatie zmluvy, kdežto odporcov bolo iba 18%. Len 19 % respondentov sa charakterizovalo ako nerozhodnutých.⁶⁸

⁶⁸ Eurobarometer február 2005. Konkrétne výsledky boli nasledovné. Prijatie euroústavy podporovalo 63 % respondentov, proti sa vyslovilo 18 % a odpovedať nevedelo 19 % respondentov. Král, D. *Česká*

V období február až jún 2005 prebiehal v troch vlnách výskum Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM),⁶⁹ ktorý respondentom kládol otázky, či EÚ by mala mať ústavu, pýtal sa ich na informovanosť o jej obsahu, ako aj na preferovaný spôsob prijatia. Práve pomocou tohto výskumu budeme ilustrovať hlavné trendy v postoji českej verejnosti k euroústave.

Prvá otázka CVVM znela, či by EÚ mala mať jednotnú ústavu.⁷⁰ Názory verejnosti boli vo všetkých troch vlnách výskumu ustálené, výraznejšie zmeny neboli zaznamenané. Prevládali kladné odpovede (rozhodne áno a skôr áno) nad zápornými (skôr nie a určite nie). Zaujímavé je porovnanie pomerov oboch skupín odpovedí – zatiaľ čo podiel prívržencov myšlienky sa kontinuálne znižoval, podiel odporcov neustále rástol. Februárový podiel 51:25 sa tak zmenil na júnových 43:33. Je nutné upozorniť taktiež na fakt, že takmer štvrtina respondentov (24 %) nezaujala žiadne stanovisko.

Graf č. 3. **Názor verejnosti na otázku potrebnosti euroústavy.**

Vlastný graf autora. Zdroj: CVVM. *Evropská ústava očima veřejnosti*. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz>, cit. 19. 11. 2007.

ratifikace ústavní smlouvy – oběť vládní krize ? Dostupné z www.europeum.org/doc/arch_eur/Enlarging_EU_foreign_and_security_policy_CZ.pdf, cit. 19. 11. 2007.

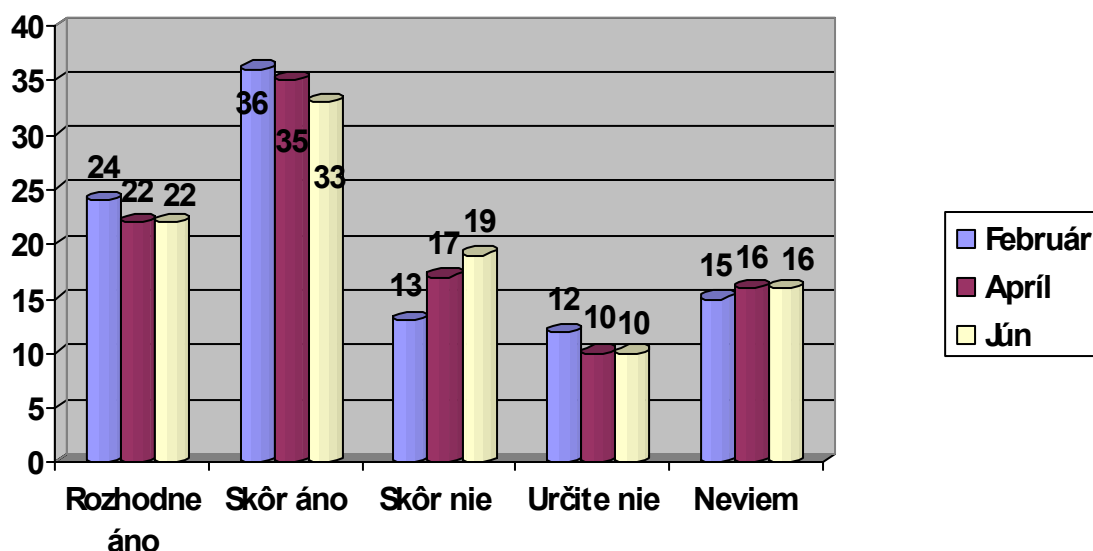
⁶⁹ *Smlouva o ústavě pro Evropu očima veřejnosti*. Dostupné z online www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=1&offset=&shw=100506, cit. 19. 11. 2007.

⁷⁰ Otázka znela: „*Myslíte si, že by Evropská unie měla mít jednotnou ústavu, která by platila ve všech členských zemích? Rozhodně měla, spíše měla, spíše neměla, rozhodně neměla.*“

Ako sme videli vyššie, na politickej scéne bola diskutovaná otázka možného konania referenda o prijatí euroústavy. V tejto súvislosti je zaujímavé preskúmanie postojov občanov k tejto možnosti.

Väčšina respondentov preferovala vo všetkých troch vlnách prijatie euroústavy v referende.⁷¹ Preto sa pozrieme na otázku odhodlania občanov zúčastniť sa prípadného referenda. Tú ilustruje graf č. 4, v ktorom respondenti odpovedali na otázku, či by sa zúčastnili prípadného referenda o prijatí euroústavy.⁷²

Graf č. 4. Odhodlanie respondentov zúčastniť sa prípadného referenda o euroústave.

Vlastný graf autora. Zdroj: CVVM. *Evropská ústava očima veřejnosti*. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz>, cit. 19. 11. 2007.

Vo všetkých prieskumoch odpovedali respondenti prevažne kladne, demonštrujúc svoj záujem referenda sa zúčastniť. Ako zistilo CVVM, referenda sa hodlali zúčastniť najmä respondenti vo veku 30-44 rokov, absolventi stredných škôl s maturitou a škôl vysokých, ktorí prevažne

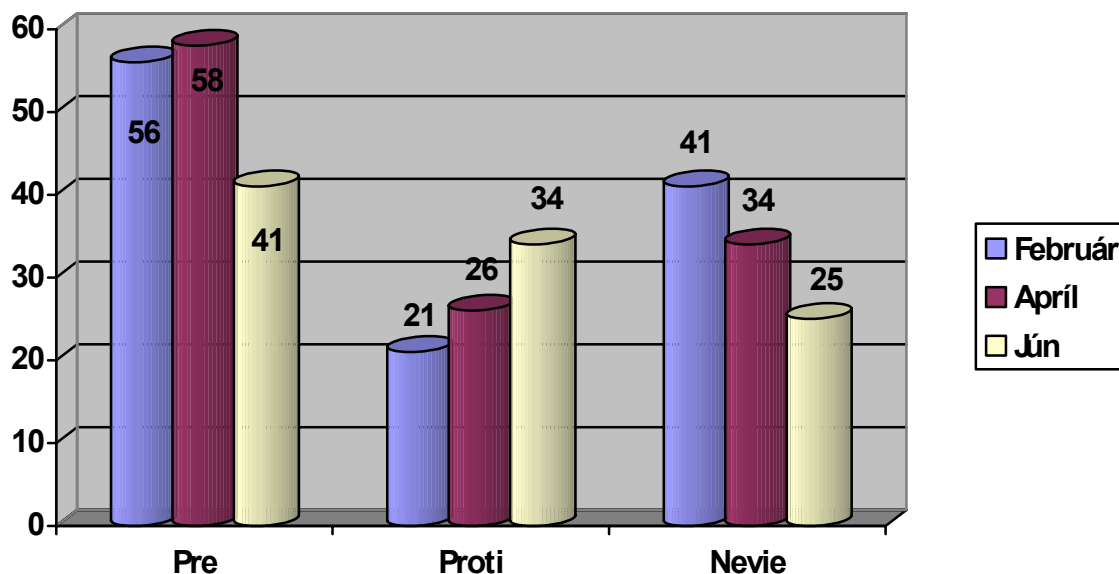
⁷¹ Za ratifikáciu v referende bolo vo februári 56 %, v apríli 62 % a v júni 67 % respondentov. To poukazuje na fakt, že politizácia otázku konania referenda vyvolala zvýšený záujem verejnosti o tento spôsob ratifikovania dokumentu v ČR.

⁷² Otázka znela: „Kdyby se příští týden konalo referendum o přijetí Smlouvy o Ústavě pro Evropu (tzv. evropské ústavy), účastnil byste se? Rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne.“

pracovali vo vedúcich funkciách alebo v cudzine. Väčší záujem o problematiku prejavili taktiež podnikatelia, a respondenti všeobecne sa zaujímajúci o politiku.⁷³

Ďalšou otázkou, na ktorú odpovedali respondenti výskumov bolo, ako by respondenti hlasovali v prípadnom referende.⁷⁴

Graf č. 5. Hlasovanie respondentov v prípadnom referende o euroústave.

Vlastný graf autora. Zdroj: CVVM. *Evropská ústava očima veřejnosti*. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz>, cit. 19. 11. 2007.

Z grafu vidíme nielen pokles počtu nerozhodnutých respondentov, ale aj významný pokles kladných odpovedí v poslednej vlnе výskumu. Naopak, podiel odporcov prijatia euroústavy konštatne rástol. Kladne by podľa zistení CVVM hlasovali najmä respondenti s dobrou životnou úrovňou, vysokoškolským vzdelaním a voliči ČSSD a KDU-ČSL.⁷⁵

⁷³ Vid' *Smlouva o ústavě pro Evropu očima veřejnosti*. Dostupné z online www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=1&offset=&shw=100506, cit. 19. 11. 2007.

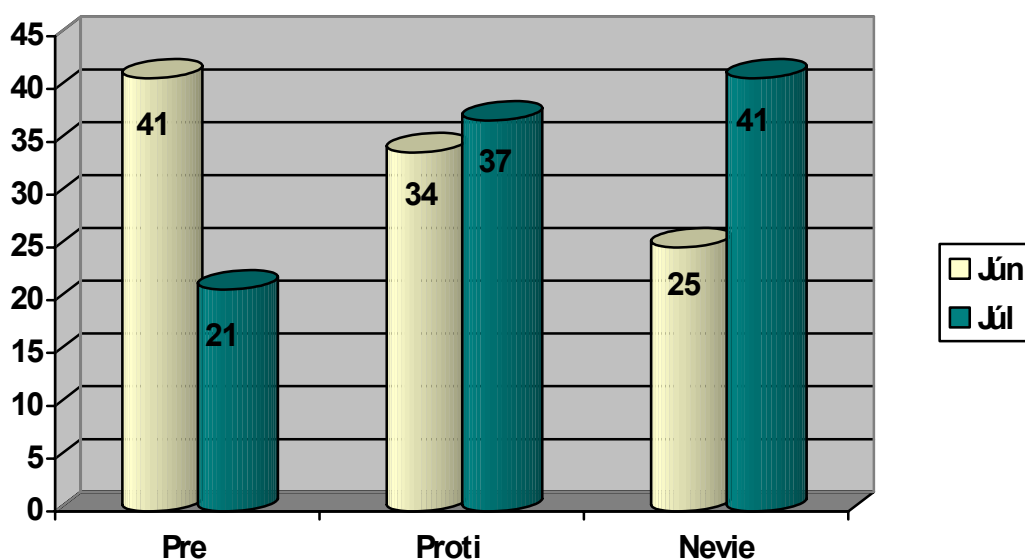
⁷⁴ Otázka znela: „*Pokud byste se zúčastnil, hlasoval byste pro přijetí Smlouvy o Ústavě pro Evropu, nebo proti přijetí Smlouvy o Ústavě pro Evropu?*“

⁷⁵ Zrovnaž *Češi by přijetí euroústavy v referendu nyní odmítli*. Dostupné z http://www.tiscali.cz/euro/euro_center_050617.861882.html, cit. 19. 11. 2007.

Tento výskum sa však uskutočnil pred zlomovým momentom, ktorým bolo odmietnutie euroústavy vo francúzskom referende. Po ňom, v júli 2005, uskutočnila svoj výskum agentúra Median.⁷⁶ V ňom bol podiel respondentov podporujúcich euroústavu iba 21 %, 42 % respondentov zostalo nerozhodnutých. Po prvý krát tak prevážili odporcovia, ktorí tvorili 37 % percentný podiel.⁷⁷

Pre lepšiu orientáciu je prezentovaná zmena vo verejnej mienke zachytená v grafe č. 6, ktorý ho porovnáva s júnovou vlnou prieskumu CVVM.

Graf č. 6. Zmena postoja verejnosti k euroústave v dôsledku neúspešných referend vo Francúzsku a Holandsku.

Vlastný graf autora. Zdroj: CVVM. *Evropská ústava očima veřejnosti*. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz>, cit. 19. 11. 2007.

Tento graf nám pomáha lepšie interpretovať dramatické novinové titulky. Vidíme, že nedošlo k významnému navýšeniu počtu odporcov prijatia euroústavy (iba o 3 %). Došlo skôr k zneisteniu, kedy sa počet nerozhodnutých zvýšil o respondentov (o 20 %), ktorí sa prestali

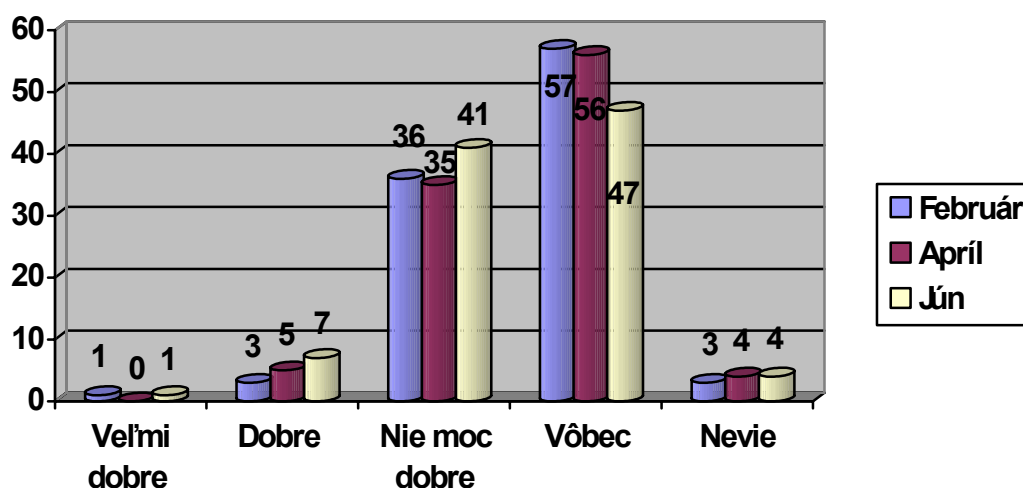
⁷⁶ *Podpora euroústavy klesla na minimum, Češi nechcú ani kampaň*. Dostupné z http://www.tiscali.cz/euro/euro_center_050714.868163.html, cit. 19. 11. 2007.

⁷⁷ Zaujímavé je, že v rovnakom období vláda ČR schválila novú koncepciu kampane, ktorá mala podporiť prijatie euroústavy. Zrovňaj výsledok prieskumu STEM. *Češi by přijetí euroústavy v referendu nyní odmítli*. Dostupné z http://www.tiscali.cz/euro/euro_center_050617.861882.html, cit. 20. 11. 2007.

hlásiť k podporovateľom prijatia dokumentu (o 16 %). Respondenti sa tak v dôsledku výsledku francúzskeho referenda presunuli do tábora nerozhodnutých, len malá časť z nich prešla do tábora odporcov prijatia dokumentu.

Zaujímavou otázkou bola otázka týkajúca sa informovanosti o euroústave.⁷⁸ Respondenti hodnotili mieru svojej informovanosti o euroústave, pričom mali na výber možnosti veľmi dobre informovaný, dobre informovaný, nie moc dobre informovaný a vôbec neinformovaný; ponúkaná bola taktiež možnosť neviem.

Graf č. 7. Miera informovanosti respondentov o obsahu euroústavy.

Vlastný graf autora. Zdroj: CVVM. *Evropská ústava očima veřejnosti*. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz>, cit. 19. 11. 2007.

Ako vidíme v grafe č. 7, informovanosť verejnosti o euroústave bola žalostná. Prevládali negatívne odpovede, jediným pozitívnym momentom bol klesajúci podiel respondentov, ktorý neboli vôbec informovaní – ich podiel klesol z februárových 57 na júnových 47 %.

Žiaľbohu, po polovici roku 2005 už nebola pozornosť výskumných agentúr otázke prijatia euroústavy venovaná a nie sú k dispozícii ďalšie výskumy.⁷⁹

⁷⁸ Otázka znela: „*Pokud jde o Smlouvu o Ústavě pro Evropu (tzv. evropskou ústavu), myslíte si, že jste o jejím obsahu velmi dobře informován, dobře informován, ne moc dobře informován, vůbec ne informován.*“

⁷⁹ K dispozícii tak bol predovšetkým celoeurópsky výskum euroskeptického inštitútu Open Europe z marca 2007, ktorý však kládol výrazne sugestívnu otázku, či sú respondenti za alebo proti prijatiu ústavy, ktorá by preniesla viac štátnej suverenity na EÚ. Negatívne odpovedalo 49 % respondentov, pozitívne 27 %. Viď *Průzkum: Češi jsou skeptici, říkají NE euru i ústavě*. Dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/pruzkum-cesi->

Môžeme však uzavrieť, že vo verejnosti otázka euroústavy rezonovala len málo, bola predovšetkým záležitosťou elít – to jasne dokazuje nameraná miera informovanosti občanov. Práve to môže byť dôvodom, prečo podpora prijatia euroústavy s rastúcim počtom informácií klesala⁸⁰ a po negatívnom výsledku francúzskeho a holandského referenda bola prevážená odporom k prijatiu dokumentu. Zvýšenie podielu nerozhodnutých respondentov po neúspechoch referend môže byť taktiež vysvetlené tézou percepcie euroústavy ako záležitosti elít – respondenti nevedeli, čo sa s dokumentom stane, a preto nedokázali k jej prípadnému (ne) prijatiu vysloviť jasný názor. Môžeme taktiež uzavrieť, že verejná mienka tak nebola v otázke názoru na euroústavu stabilizovaná a bola pomerne ľahko ovplyvniteľná politickými elitami a vývojom na európskej úrovni.

9. Občianska spoločnosť

Verejnú debatu v občianskej spoločnosti možno charakterizovať niekoľkými zásadnými poznámkami. V prvom rade je nutné poznamenať, že v občianskej spoločnosti diskusia o euroústave nenašla veľkú odozvu.⁸¹ Debata vo verejnosti a občianskej spoločnosti bola predovšetkým reaktívna, závislá na debate na úrovni európskej a vládnej. Bolo tomu tak okrem iného aj preto, že dynamika integrácie je v posledných dvoch desaťročiach čoraz väčšia a aj pôvodní prívrženci integrácie sa v problematike prestávajú orientovať a strácajú schopnosť formulovať svoj názor.⁸²

Verejné diskusie boli začaté už v roku 2002, a to na úrovni expertnej. Konkrétnejšiu podobu získali v druhej polovici roku 2003, kedy sa konalo nielen referendum o vstupe do EÚ, ale svoju činnosť vyvíjal aj Konvent o budúcnosti Európy (Konvent). Jednotlivé dielčie výstupy tohto

jsou-skeptici-rikaji-ne-euru-i-ustave-fw7-/zahranicni.asp?c=A070324_162117_zahranicni_tha, cit. 19. 11. 2007.

⁸⁰ Ako nezávisle na seba ukazujú graf č. 3 a graf č. 5.

⁸¹ Viď Fedorko, M., Pospíšil I. *Verejná diskuse o návrhu Smlouvy zakládající ústavu pro Evropu v zemích Visegrádu*. In *EPP-ED a Evropská ústava. Leden, 2004*. Dostupné z <http://www.cdkbrno.cz/ipk/>, cit. 19. 11. 2007.

⁸² Ide o efekt tzv. euroamnésie, ktorý sa prejavuje v omnoho väčšej miere u štátov, ktoré nemajú svoj názor pevne zakotvený, ako boli napríklad krajiny, ktoré pristúpili k EÚ v roku 2004.

telesa prenikali medzi širšiu verejnosť a diskusia sa tak mohla rozvinúť nielen na úrovni expertnej,⁸³ ale aj na úrovni politickej.⁸⁴ Zapojili sa do nej aj záujmové skupiny.⁸⁵

Najvýznamnejšiu inštitucionalizovanou platformou, kde sa mohla rozvíjať diskusia bolo tzv. Národné fórum, sformované pod záštitou Senátu Parlamentu ČR. Cieľom tohto telesa bolo vytvorenie platformy pre diskusiu o budúcnosti EÚ, s partnermi sociálneho dialógu, územnej a záujmovej samosprávy, odborných a akademických inštitúcií, cirkví a ďalších zložiek občianskej spoločnosti, v nadväznosti na činnosť Konventu.⁸⁶ Fórum fungovalo od polovice mája 2002 až

⁸³ Vid' činnosť Ústavu medzinárodných vzťahov, združenia Europeum, či Medzinárodného politologického ústavu a serverov Integrate.cz, Euractiv.cz a Euroskop.cz.

⁸⁴ Vid' uznesenie Senátu zo 17. apríla 2003. Dostupné z www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/26432/22717, cit. 22. 11. 2007.

⁸⁵ Vid' *Bilance činnosti Národného fóra*. Dostupné z http://www.senat.cz/evropa/bilancenf.php?ke_dni=02.11.2006&O=k, cit. 23. 11. 2007.

⁸⁶ Cieľ bol stanovený predovšetkým na základe Bielej knihy EK o verejnej správe z roku 2001 a Laekenskej deklarácie o budúcnosti Európy, ktorá vyzvala na vytvorenie národných fór, ktoré by paralelne k jednaniu Konventu o budúcnosti EÚ zastrešili interakciu s občianskou spoločnosťou. Celkovo sa fóra zúčastnilo približne 70 organizácií:

- (1) Partneri sociálneho dialógu (Svaz průmyslu a dopravy ČR, Svaz obchodu ČR, Asociace samostatných odborů., Křesťanská odborová asociace, Konfederace umění a kultury, Unie zaměstnavatelských svazů ČR, Českomoravská konfederace odborových svazů),
- (2) zástupcovia profesnej a záujmovej samosprávy (Agrární komora ČR, Hospodářská komora ČR, Česká advokátní komora)
- (3) zástupcovia územnej samosprávy (Svaz měst a obcí ČR, Asociace krajů ČR)
- (4) Odborné a akademické inštitúcie (Česká národní banka, Soudcovská unie ČR, Akademie věd ČR, Česká konference rektorů, VŠE – Fakulta mezinárodních vztahů, UK – Fakulta sociálních věd, UK –Právnická fakulta, CERGE UK, Palackého universita, Masarykova universita, Mezinárodní politologický ústav, Ústav mezinárodních vztahů, Rada pro mezinárodní vztahy, Asociace pro mezinárodní otázky, Československý ústav zahraniční, Europeum, Národní vzdělávací fond, Asociace pro rozvoj kolektivního vyjednávání, Centrum pro regionální rozvoj, Česká společnost pro právo životního prostředí)
- (5) cirkví a náboženské spoločnosti (Česká biskupská konference, Ekumenická rada cirkví ČR, Židovská obec Praha)
- (6) médiá (Česká televize, Český rozhlas, Syndikát novinářů ČR)
- (7) občianske združenia a iné nevládne organizácie (Informačné centrum neziskových organizací, Evropské hnutí v ČR, Unie evropských federalistů, Panevropa ČR, ELSA Praha,

do júna 2003, formou odborných diskusií a verejných zasadaní senátneho Výboru pre európsku integráciu. Celkovo bolo uskutočnených 5 verejných zasadaní,⁸⁷ 12 odborných jednaní⁸⁸ a bola usporiadaná aj medzinárodná konferencia „Konvent a európska ústava“.⁸⁹ Diskusie prebiehajúce v rámci tejto platformy však nenašli väčšiu rezonanciu v širokej verejnosti a nepodnietili vznik širších občianskych iniciatív.

Ako bolo konštatované už vyššie, občianska spoločnosť bola vytlačená a minimalizovaná diskusiou politických strán a ich zápasom. Okrem Národného fóra sa diskusia rozvíjala napríklad na pôde Centra pre ekonomiku a politiku, kde bola vedená vo svetle opatrného, až negatívneho stanoviska k návrhu euroústavy.⁹⁰ Z občianskych združení možno teda ako v diskusií najvýznamnejšie identifikovať think-tanky a osobnosti blízke ODS, zaujímavé opatrný až negatívny postoj k návrhu euroústavy.⁹¹ Naopak, priaznivci prijatia euroústavy boli aktívni predovšetkým okolo združenia ANO⁹² pro Evropu a na individuálnej báze – spomenúť možno napr. príspevok P. Teličku.⁹³

Evropské fórum studentů, Mladí Evropané, Centrum pro ekonomii a politiku, Občanský institut, Liberální institut, Český helsinský výbor, Rada národnostních menšin, Nadace Charty 77, Konfederace politických vězňů, Masarykova společnost, PEN klub, Kruh občanů ČR vyhnaných v r. 1938 z pohraničí, Český svaz žen, Junák – svaz skautů a skautek ČR, Český svaz ochránců přírody, Sdružení českých spotřebitelů, Nadace pro rozvoj občanské společnosti).

Vid' *Bilance činnosti Národního fóra*. Dostupné z http://www.senat.cz/evropa/bilancenf.php?ke_dni=02.11.2006&O=k, cit. 23. 11. 2007.

⁸⁷ Témy a termíny: Budoucnost Evropské unie (16. 5. 2002), Rozdělení kompetencí mezi EU a členské státy

(26. 9. 2002), Rozhodovací proces v EU a jeho aktéři (12. 12. 2002), Ochrana práv občanů EU (20.2.2003),

Evropa jako hodnotové společenství. (20. 6. 2003). Tamže.

⁸⁸ Prejednávajúcich napr. o diskurz o budúcej podobe politik EÚ, Charte základných práv EÚ, podpore rodinného života v kontexte integrácie a pozícií sudcov a advokátov v EÚ.

⁸⁹ Konferencia sa uskutočnila 10. 3. 2003 a zúčastnili sa jej napr. L. Peterle, H. Haenel, C. Einem, E. Brok, D. Hübner, S. Lekberg, J. Kohout, J. Zahradil, J. Zieleniec.

⁹⁰ Tento fakt potvrdzuje reaktívny charakter verejného diskurzu. CEP napr. zorganizoval seminár Evropská ústava očima mladé generace (31. mája 2005), moderovaný V. Klausom.

⁹¹ Napr. Centrum pro ekonomiku a politiku príspevky a T. Macha. Taktiež je možné spomenúť nezávislé euroskeptické združenie Euroskeptická alternativa.

⁹² ANO pro Evropu pripravovalo pro-ústavnú informačnú a vzdelávaciu kampaň. Združenie vzniklo v roku 2002, na podporu kladného stanoviska občanov v referende o vstupe do EÚ. Svatopluk Karásek,

Hoci po neúspešných referendách vo Francúzsku a Holandsku sa diskusia utlmila, pokračovala až do roku 2007, kedy bol prijatý návrh tzv. Reformnej zmluvy, ktorý plynule vystriedal euroústavu v rámci diskurzu.

Ak teda zhrnieme dopad euroústavy českú občiansku spoločnosť, môžeme konštatovať, že sa v nej táto téma nestala sa mobilizačným impulzom pre zapojenie sa širokého spektra občianskych iniciatív. Na tomto konštatovaní nemeňte nič ani formálna existencia Národného fóra. V diskusiách dominovali politicky neutrálne expertné a akademické skupiny a taktiež think-tanky, zväčša napojené na politickú sféru a zaujímavé k návrhu euroústavy opatrný až negatívny postoj. Prívrženci prijatia euroústavy nesformovali v rámci občianskej spoločnosti výraznejšiu skupinu. Práve výstupy think-tankov blízkych ODS dostávali v mediálnom diskurze najväčší priestor. Na základe ich výstupov však verejná podpora nebola pre prijatie euroústavy nebola získaná – naopak, otvorené nové konfliktné témy, ktoré spôsobili stratu podpory verejnosti euroústave.

10. Exkurz: Nadnárodní aktéri

Do politickej diskusie, vzhľadom na povahu témy, sa zapájali aj aktéri, ktorých pôsobisko je mimo ČR. Boli to jednak jednotlivci (A. Merkelová, J. Borell, poslanci EP), ako aj inštitucionalizovaní aktéri (Európsky parlament, Európska komisia). Nakoľko však ich zapojenie bolo len marginálne, venujeme sa im v našej práci len formou exkurzu.

Najvýraznejším spojovacím bodom českej národnej debaty o euroústave so zahraničím sa stala osobnosť V. Klause, ktorú do istej miery zahraniční aktéri považovali za stelesnenie českej debaty o ústave. Do priamej interakcie sa prezident dostal nielen s predsedom a poslancami EP,⁹⁴ ale napríklad aj s ostatnými európskymi lídrami.⁹⁵

Monika Pajerová, Slavomil Hubálek, Alan Pajer, Martin Bojar, Tomáš Halík, Marta Kubišová, Jiří Pehe, Petr Pithart, Karel Schwarzenberg, Jiřina Šiklová a Edvard Outrata, podporu mu vyslovil aj V. Havel. Viac vid' *ANO pro Evropu*. Dostupné z <http://www.anoproevropu.cz/cs/index.html>, cit. 19. 11. 2007.

⁹³ P. Telička sa ostro vymedzil proti tzv. Klausovmu desatoru a obhajoval prijatie euroústavy. Vid' *Telička vyvrací Klausovo desatero*. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/nazory.asp?r=nazory&c=A050301_095622_nazory_mhk, cit. 19. 11. 2007.

⁹⁴ Poslanci R. Vidal-Quadras (podpredsa EP) a J. Leinen (predsa Ústavného výboru EP) vyslovili menom EP znepokojenie nad postojmi V. Klause k otázke prijatia euroústavy, v reakcii na publikáciu jeho

Pokiaľ spomíname EP, je nutné zmieniť v krátkosti aktivity českých poslancov EP. Najvýraznejšie vstupoval do verejnej diskusie J. Zahradil (ODS), do diskusie sa však napr. zapojili aj poslanci J. Bobošíková (NEZ),⁹⁶ J. Zielenc (SNK-ED),⁹⁷ J. Zvěřina (ODS), M. Cabrnoc (ODS) a M. Ouzký (ODS). Je nutné upozorniť na pomerne schizofrenickú situáciu europoslancov za ODS – na jednej strane zaznievala z ich úst kritika návrhu skúmaného dokumentu, na strane druhej, pod záštitou EPP-ED podporovali napr. vydávanie komerčnej prílohy Revue politika a propagovali tak euroústavu. EPP-ED podporovala aj pro-ústavný server evropskaustava.cz.⁹⁸ Propagačnú činnosť vyvíjala aj Kancelária EP v ČR a do istej miery aj Zastúpenie EK v ČR, aj keď tak konali z vlastnej iniciatívy a zo strany vlády ČR o to požiadané neboli.

Do debaty sa príležitostne zapojili aj politici z iných členských štátov, snáď najvýraznejšie tak učinila A. Merkelová na začiatku roku 2007, kedy Nemecko predsedalo EÚ.⁹⁹

Čo sa týka ostatných aktérov, je potrebné spomenúť činnosť Konventu o budúcnosti európy. V roli pozorovateľov sa ho zúčastnili zástupcovia ČR – námestník ministra zahraničných vecí J. Kohout (ČSSD), senátor J. Zielenc (Čtyřkoalice) a poslanec J. Zahradil (ODS). Tí sa v rozličnej

predhovoru ku knihe írskoho euroskeptického ekonóma A. Coughlana. Prezident prostredníctvom hovorcu vyjadril okamžite svoje pobúrenie a zaslal list predsedovi EP J. Borellovi. Viď napr. *Europoslanci: Klaus poškozujze zájmy ČR*. Dostupné z http://www.tiscali.cz/euro/euro_center_050421.842743.html, cit. 19. 11. 2007.

⁹⁵ Viď vyššie

⁹⁶ J. Bobošíková vzniesla napr. písomnú otázku na predsedu EK J. M. Barossa, týkajúcu sa možného vývoja po prípadnom neprijatí euroústavy v ČR. Viď napr. *Bobošíková se ptala Barrosa na osud Euroústavy*. Dostupné z http://www.naseevropa.cz/portal/port_data.nsf/927b725e08d36a78c1256ea50030ae62/d401971f01a3088fc1256fb10038778d?OpenDocument, cit. 22. 11. 2007.

⁹⁷ Priaznivec euroústavy. Viď *Příprava Evropské rady, včetně budoucnosti Evropské unie po referendech o Evropské ústavě (Brusel, 16.–17. června 2005)*. Dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20050608+ITEM-003+DOC+XML+V0//CS&language=CS&query=INTERV&detail=3-052>, cit. 22. 11. 2007.

⁹⁸ Ostatné frakcie EP boli aktívne menej alebo vôbec.

⁹⁹ Kancelárka zist'ovala názory českých predstaviteľom (prezidenta a premiéra) na euroústavu, ako aj prípadné vyjednávacie mantinely ČR. Viď *Angela Merkelová oživila v České republice debatu o evropské ústavě*. Dostupné z http://ec.europa.eu/news/around/070205_cz_cs.htm, cit. 23. 11. 2007.

miere zapájali do verejného diskurzu, najvýraznejšie tak činil poslanec J. Zahradil.¹⁰⁰ Samotná činnosť tohto telesa mala potenciál pôsobiť ako katalyzátor národnej debaty o euroústave.¹⁰¹

Celkovo tak môžeme uzatvoriť, že nadnárodní aktéri sa síce zapájali do českej debaty o prijatí euroústavy, avšak, ich zapojenie nebolo až na malé výnimky výrazné.

11. Teoretické zakotvení zkoumaného problému

11. 1 Aplikace modelu politické arény

Výše prezentovaná deskripce a analýza pohledu aktérů politického procesu nám usnadňuje kvalifikaci policy euroústavy z pohledu politických cyklů a politických arén.

Budeme-li vycházet z Lowiho¹⁰² definice politických arén, pak je poměrně jednoznačné, kam policy přijetí euroústavy v ČR spadá. Jedná se o arénu konstitutivní politiky. Tato je definována pomocí funkce stanovení sociálních a politických pravidel pro institucionální i funkční rámec daného systému, tedy i chování státní moci a jedinců. Navíc je definována existencí ideologického konfliktu. Policy euroústavy naplňuje definici v maximální možné míře. Jak jsme viděli, nejenom, že stanovuje pravidla nové politiky, ale také v ČR byl přítomný významný ideologický konflikt jejich příznivců a odporců.

V určitých aspektech sice tato policy přesahuje do nuancí regulativní politiky, a to zejména vzhledem podrobnému zakotvení pravidel a zásad jednotlivých policíes Unie v Hlavě III,¹⁰³ stejně jako implementace Sociální charty v hlavě II. Aniž by pak bylo vhodné připustit odchýlení se od základních cyklů a od vnímání policy v jejím přímém působení na společnost a aktéry samotné, dovolíme si úvahu, že modelově se v určitých aspektech policy euroústavy blíží také jedné kategorii tohoto modelu doplněném Robertem Salisburyem, a to politice samoreglativní. Minimálně je tak možno konstatovat, pokud budeme jednotlivé členské státy chápat jako

¹⁰⁰ Vid' vyššie.

¹⁰¹ Vzniklo Národné fórum, ktoré pod záštitou Senátu Parlamentu ČR združovalo zástupcov občianskej spoločnosti. Jeho pôsobenie bolo bližšie analyzované v predchádzajúcej subkapitole. Podrobnejšie vid' vyššie.

¹⁰² Fiala, P., Schubert, K. *Moderní analýza politiky*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2000, str. 67 – 71.

¹⁰³ Jedná se o poměrně široké spektrum policíes, od policy životního prostředí přes ochranu spotřebitele až po policy prohlubování měnové unie.

legitimní zástupce evropského demos a připustíme, že změna pravidel v rámci euroústavy byla v řadě případů zakotvena ve vůli integrační progrese. Můžeme ale z pohledu opačného namítat, že takováto teze je zavádějící, neboť zaměňuje stát jako aktéra za sociální skupiny, které v samoregulativní politice působí proti němu.

11. 2 Aplikace modelu politického cyklu

V případě analýzy aktérů jsme dospěli k poměrně zajímavým zjištěním ve věci politických cyklů. Na rozdíl od řady jiných policíes je nutné poznamenat, že u euroústavy je velmi důležitá fáze poslední, tedy terminační fáze, která však v tomto případě svému názvu naprosto neodpovídá, ale spíše je nutné ji označit jako sekundární selekci ve vztahu k vzkrášení pozměněné verze dokumentu.

Vycházíme-li z Fialou a Schubertem reformulovaného cyklu policy,¹⁰⁴ zjišťujeme, že první dvě fáze policy euroústavy, tedy iniciaci a estimaci, je možné vnímat ve dvou rovinách. Ta první se týká činnosti Konventu o budoucnosti Evropy, na který ovšem aktéři z ČR neměli výraznější vliv.¹⁰⁵ Druhá rovina se pak týká přístupu zkoumaných subjektů k faktu, že euroústava byla přijata a politická realita bude na proces její ratifikace reagovat. V případě ČSSD i zbylých dvou vládních stran byla především fáze estimace byla poměrně jednoduchá, ovšem u celé řady jiných aktérů, včetně některých médií můžeme indikovat ambivalentní přístupy k problematice, nemluvě o tak výrazných aktérech jako byla ODS či KSČM, jak je popsáno výše.

Přechod do fáze selekce byl následně poměrně rychlý a indikuje jej přerod diskuse do diskursu o konání referenda, jeho formě, informační kampani a vřazení postoje k euroústavě do programů a cílů jednotlivých aktérů s rozhodovacím potenciálem. Tato fáze je také v maximální míře popsána v textu výše, přičemž je možné obecně konstatovat, že se vyznačovala konsistencí v přístupech a intenzita prosazování konkrétních pohledů byla odvislá více od personálních změn (zejména v ČSSD) a vzdálenosti či blízkosti volebního klání, než od změn způsobených přehodnocením vstupních faktorů.

¹⁰⁴ Viz Fiala, P., Schubert, K. C. d., s. 75 – 86.

¹⁰⁵ Vliv např. Jana Zahradila byl i přes radikální postoje v celkovém kontextu zanedbatelný a byl komunikován médií pouze letmo, natož aby byl schopen ovlivnit reálnou podobu výsledného textu konventního návrhu.

Oproti očekávání všech zúčastněných se však nedostavila fáze implementace a tudíž ani relevantní evaluace. Tento zásah do probíhající diskuse sice pozastavil připravovanou policy ve fázi selekce pro její odmítnutí či přijetí, ovšem umožnil několik poměrně zásadních změn pro další vývoj primárního práva EU. Diskuse pokračovala totiž i nadále a díky nevyjasněnému postoji ostatních členských států, zejména Německa, Francie a Velké Británie k projektu, který nečekaně ustrnul na referendech ve Francii a Nizozemí, se jednotliví aktéři nemohli odpovědně přijímat rozhodnutí ohledně setrvání na pozicích nebo přijetí jiných stanovisek. To se projevilo zejména u lehkého propadu zájmu o otázku euroústavy v rétorice vládních stran. Také chování ODS a KSČM začalo být více konstruktivní, zejména v uznání nutnosti reforem EU, ale formou jiného, méně progresivního dokumentu.

V průběhu tohoto období od jara 2005 do téměř jara 2007 policy euroústavy pomalu přešla do fáze terminace, respektive fáze na pomezí evaluaci a sekundární selekcí, neboť vývoj mezi členy EU začal naznačovat, že dojde k přetavení euroústavy na návrh alternativní. Spolu s terminací námi zkoumané policy tak aktéři paralelně vstoupili do iniciace a evaluace policy následující, která od francouzské mini-smlouvy po výslednou Reformní smlouvu do velké míry čerpá z jejich postojů k euroústavě, ale se změnou rétoriky kritických hlasů a větší opatrností při volbě nástrojů selekce.

Závěr

V naší práci jsme se pokoušeli zkoumat diskurs o podobě a přijetí euroústavy v ČR. Učinili jsme tak z hlediska aktérů politického systému a následně jsme na získané empirické poznatky aplikovali teorie politických arén a politických cyklů.

Co se týče celkového charakteru debaty v ČR, je nutné zvýraznit skutečnost, že tato byla výrazně polarizována v ose odpůrci – stoupenci přijetí dokumentu. K polarizaci došlo zejména po nástupu J. Paroubka do funkce předsedu Vlády ČR. Již probíhající diskuze se zároveň s polarizací výrazně politizovala a téma euroústavy, resp. způsobu jejího přijetí se stalo předmětem vnitropolitického boje o voliče zejména mezi tehdy vládní ČSSD, hájící dokument, a opoziční ODS, vystupující proti návrhu euroústavy.

Dalším rysem diskursu o euroústavě v ČR byl jeho značně redukcionistický charakter. Redukce se týkala tak obsahu politického diskursu, jako počtu jeho relevantních aktérů. Zejména po výše

zmíněné polarizaci a politizaci, se vykryštovali jako relevantní aktéři pouze ČSSD, ODS a prezident V. Klaus, hrající významnou roli i navzdory spíše ceremoniálnímu charakteru funkce, kterou zastával.

Redukce počtu aktérů zasáhla také vnitrostranickou debatu – v rámci ČSSD byl významný přístup J. Paroubka, v rámci ODS pak hlas J. Zahradila a čestného předsedy V. Klause. Tady je nutno podotknout, že popisovaný proces nezasáhl jenom tyto dvě strany – také u neparlamentních stran se vykryštovali výrazné osobnosti, vedoucí celou debatu – u Strany zelených se stal dominantním postoj M. Bursíka, u SNK-ED to byli J. Zielenec a J. Hybášková, u Nezávislých jejich (ex)členové V. Železný aj. Bobošíková. Můžeme tedy shrnout, že početní redukce se dotkla tak celkového počtu aktérů, kdy v jednotlivých politických stranách a institucích převládl hlas několika dominantních osobností, a také počtu relevantních aktérů debaty.

Kromě toho zasáhla redukce také obsahovou stránku debaty – diskuze se prakticky zúžila na jedinou otázku. V prvním období, zhruba do poloviny roku 2005 to byla otázka transferu kompetencí ČR na EU a ve zbytku zkoumaného období to byla otázka, zda ratifikovat euroústava, a když, tak jakým způsobem. Téměř úplně absentovala diskuze o euroústavě z pohledu dělení politického spektra na pravici a levici. Její zárodek se sice objevil v podobě hodnocení euroústavy z této perspektivy opozičními stranami (ODS a KSČM), jako i ve snaze KDU-ČSL prosazovat své specifické návrhy, nebyl však posunut do centra diskursu.

Navíc, rozporné a zcela vylučující se hodnocení ODS a KSČM tohoto dokumentu, když ODS mluví o návrhu jako o příliš levicovém a KSČM jako o příliš pravicovém, poukazuje na celkovou komplikovanost a složitost obsahu dokumentu, který byl stranami jenom těžce uchopován. Právě proto došlo podle našeho názoru k výše popsaným redukcím. Navíc, tato složitost euroústavy se odrazila i v názoru veřejnosti na ni – jenom zlomek občanů měl adekvátní informace o tomto textu. Proto byla veřejné mínění, zpočátku dokumentu příznivě naladěno, nestabilní a podléhalo poměrně silným výkyvům a změnám. Tezi těžké uchopitelnosti dokumentu veřejností podporuje také fakt, že veřejná podpora klesala s přibývajícím informacemi o jeho obsahu a vývoj podpory po odmítnutí ve francouzském a nizozemské referendu. V důsledku těchto odmítnutí se totiž veřejné mínění nepřiklonilo na stranu odpůrců, ale spíše znejistělo a nevědělo k dané situaci zaujmout vyhraněný postoj.

Zajímavé je, že i navzdory nízké informovanosti voličů o obsahu dokumentu, počet občanů vyslovujících názor, že dokument má být přijat v referendu, neustále rostl. Tento jev, ač se zdá být paradoxní, jenom podtrhuje výše vyřčené teze – voliči sice neměli informace, no v důsledku toho jejich názory snadno podléhali změnám. Právě jednu takovou změnu vyvolala výše popsaná výrazná politizace a polarizace tématu po nástupu J. Paroubka. Voliči měli náhle pocit, že téma je významné, a proto cítili potřebu se, i navzdory (anebo právě pro) nedostatek informací k němu vyjádřit v referendu.

Pokud se ještě vrátíme k ostatním aktérům, zjistíme, že občanská společnost byla v důsledku redukce počtu relevantních aktérů a také v důsledku výrazné polarizace tématu upozaděna a dostala se, zejména v části expertních skupin, do vleku debaty hlavních tří aktérů. Výrazná polarizace a politizace tématu se však nepříliš dotkla médií, která informovaly své diváky a čtenáře vesměs neutrálně až ambivalentně. Také jindy aktivistický Ústavní soud ČR odmítnul zasáhnout do debaty, ač k tomu příležitost měl.

V pohledu teoretického je možno výše popsanou debatu zařadit do arény konstitutivní politiky. Z hlediska politického cyklu je zajímavý její průběh, ve kterém absentují některé základní fáze.

Pokud bychom chtěli normativně zhodnotit prezentovanou debatu o euroústavě, můžeme identifikovat nejméně dvě pozitiva pro českou společnost i politickou scénu. Euroústava přinesla diskusi s formálně poměrně širokou mobilizací (i když nakonec došlo k popsaným redukčním) konkrétního evropského tématu, které se sebou přineslo jak částečnou informační osvětu v podrobnějším duchu, než bylo téma vstupu do EU, tak i pravděpodobně připravilo půdu pro větší míru tolerance ke změnám, které v sobě nese dokument euroústavu nahrazující.

Použité zdroje

- *Angela Merkelová oživila v České republice debatu o evropské ústavě.* Dostupné z http://ec.europa.eu/news/around/070205_cz_cs.htm, cit. 23. 11. 2007.
- *ANO pro Evropu.* Dostupné z <http://www.anoproevropu.cz/cs/index.html>, cit. 19. 11. 2007.
- *Bez euroústavy se klidně obejdeme, tvrdí Železný.* Dostupné z <http://www.vladimirzelezny.com/tisk.htm>, cit. 27. 11. 2007.
- *Bilance činnosti Národního fóra.* Dostupné z http://www.senat.cz/evropa/bilancenf.php?ke_dni=02.11.2006&O=k, cit. 23. 11. 2007.
- *Bobošíková se ptala Barrosa na osud Euroústavy.* Dostupné z http://www.naseevropa.cz/portal/port_data.nsf/927b725e08d36a78c1256ea50030ae62/d401971f01a3088fc1256fb10038778d?OpenDocument, cit. 22. 11. 2007.
- *Bobošíková, J. Euroústava je pro mne neakceptovatelná* <http://www.euparlament.com/web/eu.nsf/001/B021F266FC2E23A7C1256FA1002F44E7?OpenDocument>, cit. 29. 11. 2007.
- *Bursík: ČR postoj k euroústavě teprve hledá, není jasně proti.* <http://www.martinbursik.cz/21/82/detail/bursik-cr-postoj-k-euroustave-teprve-hleda-neni-jasne-proti/>, cit. 1. 12. 2007.
- *CVVM. Evropská ústava očima veřejnosti.* Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz>, cit. 19. 11. 2007.
- *Časenský, R. Klaus: Jsem zcela proti evropské ústavě.* Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?r=domaci&c=A041121_213023_domaci_pav, cit. 24.11.2007.
- *Česko v zelených rukách.* Dostupné z <http://www.martinbursik.cz/22/83/detail/cesko-v-zelenych-rukach-/>, cit. 2. 12. 2007.
- *Češi by přijetí euroústavy v referendu nyní odmítli.* Dostupné z http://www.tiscali.cz/euro/euro_center_050617.861882.html, cit. 20. 11. 2007.
- *Daniel, M. Část Zelených odmítá postoje Karla Schwarzenberga.* Dostupné z <http://www.blisty.cz/2007/2/7/art32716.html>, cit. 2. 12. 2007.
- *Dopis Pavla Rychetského Václavu Klausovi.* Dostupné z <http://www.sds.cz/view.php?cisloclanku=2005021403>, cit. 29. 11. 2007.
- *Europoslanec M. Ransdorf: Některé pasáže euroústavy se dotýkají naší suverenity více, než tušíme.* Dostupné z <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3029&item=25254&category=>, cit. 30. 11. 2007.
- *Europoslanci: Klaus poškozuje zájmy ČR.* Dostupné z http://www.tiscali.cz/euro/euro_center_050421.842743.html, cit. 19. 11. 2007.

- *Euroústava nadále ovlivňuje žebříček politiků.* Dostupné z <http://www.mediainfo.cz/politika-ekonomika/542.html>, cit. 1. 12. 2007.
- *Euroústavě se v rámci celostátních deníků nejčastěji věnovaly Lidové noviny.* Dostupné z <http://www.mediainfo.cz/politika-ekonomika/508.html>, cit. 2. 12. 2007.
- *Evropští demokraté – SNK.* Dostupné z <http://www.snked.cz>, cit. 27. 11. 2007.
- Fedorko, M., Pospíšil I. *Veřejná diskuse o návrhu Smlouvy zakládající ústavu pro Evropu v zemích Visegrádu.* In *EPP-ED a Evropská ústava. Leden, 2004.* Dostupné z <http://www.cdkbrno.cz/ipk/>, cit. 19. 11. 2007.
- Fiala, P., Schubert, K. *Moderní analýza politiky.* 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2000, str. 67 – 71
- *Hnutí Nezávislí.* Dostupné z <http://www.hnutinezavisli.cz>, cit. 24. 11. 2007.
- Klaus, V. *Evropa Václava Klause.* 1. vyd. Euromedia Group k.s. – Knižní klub: Praha, 2004.
- Klaus, V. *Mám strach o Evropu.* Dostupné z <http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=dEKHQkpYstjx>, cit. 1. 12. 2007.
- *Klausovo desatero o evropské ústavě.* Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/nazory.asp?r=nazory&c=A050301_112111_nazory_mhk, cit. 27. 11. 2007.
- *Klaus: k debatě o euroústavě mě nikdo vyzývat nemusí.* Dostupné z <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/klaus-k-debat-o-eurostav-m-nikdo-vyzvat-nemus>, cit. 1. 12. 2007.
- *Klaus se omluvy od Borrelli nedočkal.* Dostupné z <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/klaus-se-omluy-od-borrella-nedokal>, cit. 1. 12. 2007.
- *Klaus rozjíždí kampaň proti euroústavě.* Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/eunie.asp?r=eunie&c=A050404_210124_eunie_pol, cit. 29. 11. 2007.
- *Komuniké Stran evropské levice přijaté v Římě 25. října 2004.* Dostupné z <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3029&item=25262&category=>, cit. 28. 11. 2007.
- *Komunistická strana Čech a Moravy.* Dostupné z <http://www.kscm.cz>, cit. 27. 11. 2007.
- Košťál, K. *ČSSD radí francouzským občanům.* Dostupné z <http://www.blisty.cz/art/23440.html>, cit. 29. 11. 2007.
- Král, D. *Česká ratifikace ústavní smlouvy – oběť vládní krize ?* Dostupné z www.europeum.org/doc/arch_eur/Enlarging_EU_foreign_and_security_policy_CZ.pdf, cit. 19. 11. 2007.
- *Občanská demokratická strana.* Dostupné z <http://www.ods.cz>, cit. 22. 11. 2007. *Strana zelených.* Dostupné z <http://www.zeleni.cz>, cit. 24. 11. 2007.
- *ODS: Referendum o euroústavě chceme ještě před volbami.* Dostupné z
- http://zahranicni.ihned.cz/1-10086650-15869320-H00000_d-4e, cit. 29. 11. 2007.

- *Osobní prezentace europoslance Vladimíra Železného.* Dostupné z <http://www.vladimirzelezny.com>, cit. 22. 11. 2007.
- *Osobní prezentace europoslankyně Jany Hybáškové za ED-SNK.* Dostupné z <http://www.hybaskova.cz>, cit. 22. 11. 2007.
- *Osobní prezentace europoslance za ODS Jana Zahradila.* Dostupné z <http://www.zahradil.eu>, cit. 22. 11. 2007.
- *Osobní prezentace europoslankyně Jany Bobošíkové.* Dostupné z <http://www.bobosikova.cz>, cit. 22. 11. 2007.
- *Osobní prezentace předsedy SZ Martina Bursíka.* Dostupné z <http://www.martinbursik.cz>, cit. 22. 11. 2007.
- Pehe, J. *Kdo jsou spojenci Jana Zahradila.* Dostupné z <http://www.pehe.cz/zapisnik/2003/Zapisnik-03-07-01.htm>, cit. 27. 11. 2007.
- *Politické sympatie redakcí a redaktorů k prezidentovi Václavu Klausovi.* Dostupné z <http://www.hermesmedia.cz/?q=node/72>, cit. 29. 11. 2007.
- *Podpora euroústavy klesla na minimum, Češi nechtějí ani kampaň.* Dostupné z http://www.tiscali.cz/euro/euro_center_050714.868163.html, cit. 19. 11. 2007.
- Pospíšil, I. *Diskuse o Evropské ústavě v České republice.* In Fajmon, H. (ed.) *Cesta České republiky do Evropské Unie*. 1. vyd. Brno: CDK, 2004.
- *Prezentace politických stran redakcemi a jednotlivými novináři v roce 2005.* Dostupné z <http://www.hermesmedia.cz/?q=node/71>, cit. 2. 12. 2007.
- *Proces ratifikace ústavní smlouvy je mrtvý.* Dostupné z <http://www.euractiv.cz/cr-v-unii/clanek/cyрил-svoboda-proces-ratifikace-stavn-smlouvy-je-mrtv>, cit. 26.11.2007.
- *Programové prohlášení vlády České republiky.* Dostupné z <https://www.vlada.cz/cs/vlada/historie/vlady/vlady1993-2006/vladimir-spidla-02-04/prohlaseni.html>, cit. 25. 11. 2007.
- *Programové prohlášení vlády Jiřího Paroubka.* Dostupné z <https://www.vlada.cz/cs/vlada/Prohlaseni/prohlaseni.html>, cit. 30. 11. 2007.
- *Programové prohlášení vlády České republiky.* Dostupné z <https://www.vlada.cz/cs/vlada/historie/vlady/vlady1993-2006/stanislav-gross-04-05/prohlaseni.html>, cit. 26. 11. 2007.
- *Průzkum: Češi jsou skeptici, říkají NE euru i ústavě.* Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/pruzkum-cesi-jsou-skeptici-rikaji-ne-euru-i-ustave-fw7-/zahranicni.asp?c=A070324_162117_zahranicni_tha, cit. 19. 11. 2007.
- *Překlad rozhovoru prezidenta republiky Václava Klause pro pořad BBC World – Hardtalk.* Dostupné z <http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=rmArX5LTLoYi>, cit. 1. 12. 2007.

- *Příprava Evropské rady, včetně budoucnosti Evropské unie po referendech o Evropské ústavě (Brusel, 16.–17. června 2005).* Dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20050608+ITEM-003+DOC+XML+V0//CS&language=CS&query=INTERV&detail=3-052>, cit. 22. 11. 2007.
- *Rezoluce XXXII. sjezdu ČSSD ke Smlouvě o Ústavě pro Evropu.* Dostupné z <http://www.cssd.cz/dokumenty/archiv/archiv-2005/xxxii-sjezd-cssd/rezoluce/rezoluce-ke-smlouve-o-ustave-pro-evropu.html>, cit. 20. 11. 2007.
- *Spor o euroústavu.* Dostupné z <http://www.bobosikova.cz/web/eu.nsf/001/D2817512EF3B62C5C1256FFC0034CB6B?OpenDocument>, cit. 1. 12. 2007.
- *S Uníí do Unie - evropská vize Unie svobody.* Dostupné z <http://nova.unie.cz/index.php?typ=UEA&showid=83>, cit. 29. 11. 2007.
- Šaradín, P. *Referendum o přistoupení k EU a volební podpora politických stran v České republice.* Dostupné z <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=179>, cit. 27. 11. 2007.
- *Telička vyvrací Klausovo desatero.* Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/nazory.asp?r=nazory&c=A050301_095622_nazory_mhk, cit. 27. 11. 2007.
- Vlasák, O. *Evropská ústava v Evropském parlamentu.* Dostupné z <http://www.cevro.cz/cs/cevrorevue/aktualni-cislo-on-line/2005/1/42194-evropska-ustava-evropskem-parlamentu.html>, cit. 29. 11. 2007
- *Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 11.-12.06.2004.* Dostupné z <http://www.volby.cz/pls/ep2004/ep11?xjazyk=CZ>, cit. 27. 11. 2007.
- *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 5. - 6. 11. 2004.* Dostupné z <http://www.volby.cz/pls/kz2004/kz61?xjazyk=CZ&xdatum=20041105>, cit. 30. 11. 2007.
- *Volby do zastupitelstev v obcích 01. - 02.11.2002.* Dostupné z <http://www.volby.cz/pls/kv2002-win/kv12111?xjazyk=CZ&xId=1&xnumnuts=0&xdz1=1&xdz2=5&xdz=1+-+5&xdzm=11>, cit. 29. 11. 2007
- Zahradil, J. *Tiskové prohlášení.* 12. 6. 2003. Dostupné z <http://zahradil.eu/cze/prispevek.php?ID=111>, cit. 29. 11. 2007.
- *Zahraniční politika České republiky – Data.* Dostupné z www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=14539), cit. 24.11.2007.
- *Zahradil a Železný se zastali Klause.* Dostupné z <http://www.evropsky-parlament.cz/article.asp?id=508>, cit. 29. 11. 2007.
- *Za katedrou byl ministr Cyril Svoboda.* Dostupné z <http://www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10541&IDCI=20078>, cit. 1. 12. 2007.

- *XIV. kongres ODS. 22.- 23. 11. 2003, Luhačovice.* Dostupné z <http://www.ods.cz/akce/kongres.php?No=14>, cit. 29. 11. 2007.